

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YIL: 1 SAYI: 10

OCAK 2019

eskiçağ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ÖZEL SAYI

ANTİK
ŞEHİRLER

İÇİNDEKİLER

İstanbul'un Kentsel Arkeolojisi Üzerine:

Yeni Kapı Örneği : 4-12

Frigler ve Frig Dünyası: 13-16

Assur Yıllıklarına Göre Amedi ve Çevresi:
17-22

Türk Modernleşmesinin Yapıtaşları:

Unutulan Kadınlar: 23-42

Sümerce Atölyesi : 43

Kitap Tavsiyesi: 44-45

Kim Kimdir Köşesi: 46-47

Müzedede Selfie: 48

Baraj Suları Altında Kalan 12 Antik Şehir :
49-55

60 Yaşından Sonra Arkeolog Olmak: 56-
57

Görülmesi Gereken 6 Yer : 58-59

Eskiçağ Araştırmaları Merkezi 1 yaşında:
60

Sponsorluk: 61

Yılbaşını Kutlayalım Mı Kutlamayalım mı?
62-63

ESKİÇAĞ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yıl: 1 Sayı: 10 (Ocak) 2019

Ana Teması: Antik Şehirler

İmtiyaz Sahibi: Eskiçağ Araştırmaları Merkezi

Genel Yayın Yönetmeni: Umut Ataseven

Sanat Yönetmeni: EÇAM

Onur Kurulu Başkanı: Prof. Dr. Bülent İplikçioğlu

Yayın Kurul Danışmanı: Bünyamin Yıldız

Danışma Kurulu:

Didem DEMİRALP

Adil GÜRSES

Sosyal Medya Danışmanı: Etem Dönmez

Aylık olarak dijital ortamda yayınlanır.

Dergideki yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kaynak gösterilmeden kullanılması yasaktır.

Rahmi Serhat KEMER

Arkeolog

İSTANBUL'UN KENTSEL ARKEOLOJİSİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME: YENİKAPI ÖRNEĞİ

İstanbul'da bilindiği üzere Asya ve Avrupa yakalarını demiryolu ile birbirine bağlamak için Marmaray ve Metro projeleri hayata geçirilmiştir. Bu projelerin devam ettiği sıralarda Üsküdar, Sirkeci ve Yenikapı istasyon noktalarında yapılan çalışmalar sırasında arkeolojik buluntular gün yüzüne çıkartılmıştır. İstanbul'un Osmanlı ve Bizans gibi iki büyük başkenti olduğu bilinmekte ve söz konusu dönem eserlerinden taşınmaz kültür varlığı olanlar

bulundukları yerlerde, taşınabilir kültür varlıkları ise muhtelif müzelerde sergilenmektedir ancak İstanbul'un Bizans öncesi oldukça karanlıktır. Yalnızca birkaç merkezden takip edebildiğimiz bu dönem hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlı idi. Marmaray ve Metro çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan ve bizimde ana konumuz olan Yenikapı alanının ortaya çıkarılması ile birçok gizem aydınlatılmıştır. Bu yazımız sırasında Yenikapı ve diğer merkezlerin kente katkıları ile şimdiki durumları ve geleceği üzerinde duracağız.

1. Yenikapı Metro İstasyonunda Yapılan Arkeolojik Kazılar

Metro ve Marmaray yapım çalışmaları sırasında Üsküdar, Yenikapı, Küçükçekmece ve Sirkeci istasyonlarında İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü başkanlığında ilgili Koruma Kurulu kararı sonrasında arkeolojik kazılar gerçekleştirilmiştir. Yenikapı istasyonunda yapılan kazı çalışmaları ise 2004-2014 yılları arasında yapılmıştır. Yapılan tüm kazı çalışmaları içerisinde en yoğun buluntu grubunu içerisinde bulunduran alan olma özelliği taşımaktadır. Yenikapı kazılarının en önemli yanı ise İstanbul'un tarihini değiştirmiştir.

Tespit edilebilen en erken dönemlerden günümüze değin; Neolitik, Roma ve Osmanlı dönemlerine ait buluntular saptanmıştır. Bu buluntulara değinecek olursak;

Yenikapı'nın Arkeolojik Mirası

Yenikapı kazılarında deniz seviyesinin yaklaşık -6.30 metre altında Neolitik dönem buluntularının yer aldığı tespit edilmiş ve bu bulgular İstanbul'un tarihini M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen Megara kolonisinden yaklaşık 5800, günümüzden ise yaklaşık 8500 yıl öncesine tarihlendirilmesini mümkün kılmıştır¹.

Bu evrede daha önceden Fikirtepe ve Yarımburgaz IV. evre ile bildiğimiz dal-örgü ev mimarisi Yenikapı'da da karşımıza çıkmıştır. Burada dalların örülerek çamur ile sıvandığı ve dikmeler ile bağlandığı, dip kısımlarının ile çay taşları ile kapatıldığı tespit edilmiştir². Fikirtepe kültürü yaklaşık olarak M.Ö. 6600-5800 yılları

arasına tarihlendirilmekte ve tarımın Avrupa'ya gidişini göstermesi açısından önemlidir. Yine bu açıdan Yenikapı'da bulunan buğday başağı Yenikapı'da da Avrupa'dan önce tarım yapıldığını göstermesi açısından son derece mühimdir. Ele geçen en ilginç buluntu gruplarından

biri ise çanak çömlekli neolitik çağa tarihlenen yaklaşık -8.15 metre kotunda, yaklaşık 8 metre genişliğe ve yaklaşık 20 metre uzunluğa sahip olan bir alanda açığa çıkartılan dönem insanlarına ait olan 2080 adet ayak izidir. Bu ayak izlerinin ıslak killi zemin üzerinde yürüyen insanlara ait ayak çukurlarının üzerinin kum ile dolması sonucu günümüze ulaştığı düşünülmektedir³.

Ele geçirilen çanak çömlek grubu Fikirtepe çanak çömlek grubu ile benzerlik göstermektedir. Fikirtepe ile bu kadar benzer buluntu grubu ele geçmesi iki kültürün benzerlik/aynılık durumunu gözler önüne sermesi açısından son derece önemlidir.

Ölü gömme uygulamalarına bakacak olursak üç ölü gömme uygulaması tespit edilmiştir. Bunlar tekil basit toprak

¹ Başgelen, 2016; 11

² Gökçay, 2007; 82

³ Başgelen, 2016; 11

Roma dönemine bakacak olursak;

Neolitik tabakasının üzerinde bulunan Theodosius limanı dahil toplamda 58.000 m²'lik alanda yapılan kazı çalışmaları bölge ve dönem hakkında doyurucu bilgiler vermiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; limanın I.

Konstantinus tarafından mı yoksa I. Theodosius tarafından mı kurulduğu halen tartışma konusudur. “Bu alana İmparator Theodosius I tarafından yaptırılan liman, imparatorun adından dolayı “Portus Theodosiacus” olarak anılmıştır. Kentin 12. bölgesinde kıyıda büyük bir girinti yapan koyda kurulan limanın, doğu kenarındaki 9. bölgede yer alan ve “Horra Aleksandriana” adından anlaşılabilceği üzere, herhalde özellikle Mısır’dan ithal edilen tahılın boşaltma yeri olarak öngörülmüştü⁶.

Metine bakacak olursak liman I. Theodosius tarafından yaptırılmıştır. Ancak diğer yandan Konstantinopolis’i başkent yapan ve gelişimini planlayan bu uğurda kente yeni yollar, meydanlar ve limanlar yapan ve Yenikapı’da süren arkeolojik çalışmalar sırasında adına basılmış sikkeler bulunan ve yine döneminde yapıldığı düşünülen duvar kalıntısı ve potern gibi mimari öğeler limanın I. Konstantinus tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Limanın en önemli yanlarından biri deniz ticaretinin varlığını ve gelişmişliğini göstermesidir.

gömu, ikincil gömu ve kremasyondur. Ölüler biri hariç birincil gömu özelliği göstermekle beraber yalnızca bir mezarda ikincil gömu görölmektedir. Ölülerin sağ veya sol taraflarına büzölmüş vaziyette ve bazı örneklerde yanında ölü hediyes bırakılarak gömüldükleri tespit edilmiştir. Kremasyon ise 7 urne’den bilinmektedir ve bu ölü gömme biçiminin Türkiye sınırları içerisinde bilinen en eski örneğini oluşturmaktadır⁴. Bunun yanı sıra 4 mezarda ahşap bulunmuştur ve bunların işlevleri halen tam olarak tespit edilememiştir⁵. Ancak ahşabın böylesi erken tarihlerden günümüze ulaşması çok nadir rastlanan durumlardan biridir. Görüldüğü üzere Yenikapı’dan ele geçen Neolitik çağ buluntuları birçok yönden hem Neolitik Çağa ait bilgilerimizi yenilememize hem de o dönem insanı ve hayat tarzını daha iyi anlayabilmemize büyük yardımı dokunmuştur. Birçok şaşırtıcı bulgular, ünik eserler ele geçmiş ve İstanbul’un tarihini aydınlatmış, Türkiye arkeolojisine yeni bilgiler ve deneyimler kazandırmıştır.

⁴ Yılmaz, 2011; 286-292

⁵ Yılmaz, 2011; 293

⁶ Wiener, 1998; 8-9

4-7. yüzyıllar arasında Theodosius Limanı aracılığıyla İstanbul'un ya da o dönemdeki adıyla Konstantinopolis'in,

Mısır (Kat. A7), Carthage/Bengazi (Kat. A12, A13, A14) ve çeşitli dönemlerde bazı tiplerinin Ege kıyıları, Yunanistan ve İstanbul'da da üretiminin yapıldığı bilinen ancak, genel olarak Kuzey Afrika kökenli olduğu kabul edilen baskı bezemeli tabak (Kat. T2), sınıflandıran kişinin adıyla Keay 25 amphorası olarak tanımlanan amphora (Kat. A21) ve yine aynı bölgeye ait iki kandilden (Kat. K7, K8) Kuzey Afrika'yla; Lübnan-Tripoli kökenli amphora (Kat. A6), Filistin kökenli iki amphora (Kat. A9, A10)

ve Suriye- Filistin kökenli bir kandilden (Kat. K4) Doğu Akdenizin birçok limanı, Ege (Kat. T1, K1, A16, A17), Karadeniz (Kat. A24, A11) ve Balkanlar ile

(Kat. K5, K6) ticari faaliyetleri kanıtlanmıştır. Ayrıca en önemli ticari objelerden biri olan sikkeler aracılığıyla da belli kentlerle olan ticaret belgelenmektedir. Örneğin

Thesellonica darplı İmparator I. Leo'ya ait altın sikke (Kat. S6), Cyzicus darplı İmparator II. Justin'e ait bronz sikke

(Kat.S7) ve Nicomedia darplı İmparator Maurice Tiberius'a ait bronz sikke (Kat. S9) Konstantinopolis'in yakın çevresindeki kentlerle olan ticaretini göstermesi açısından önemlidir. Bahsedilen eserler yalnızca kökeni ile ilgili net bilgiler elde edilebilenlerdir. Bunların dışında İngiltere'den Karadeniz'e Akdeniz'e ve Afrika'ya uzanan yayılım alanı olan eserlerde kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmıştır. Daha ayrıntılı ve özellikle kil analizine yönelik çalışmalar ile çok daha fazla eserin kökeni ve işlevi ile ilgili net bilgilerin elde edileceği kesindir. Kökeni ile ilgili bir bilgi edinilemese de döneme ait , eser çeşitliliğini göstermesi açısından, Yassıada Tip 1 ve Tip 2 amphoralar (Kat. A19, A25), fildişi Nike kabartması (Kat.F2), pişmiş toprak hacı yağı şişesi

(Kat. H1), Athena biçimli bronz kantar ağırlıkları (Kat. Ö3, Ö4), kefeli terazi (Kat. Ö2), bronz kandiller (Kat. K9, K10) İmparator Theodosius'a ait Soliduslar (Kat. S3, S4) ve yine ticaret için önemli bir obje olan eparkhon Petros'a ait kurşun mühür (Kat. M1), sikke ağırlığını ölçmek için yapılan üzerinde görevli valinin monogramı olan cam senceler (Kat. Se.1, Se.2, Se. 3) ve çok sayıda bulunan Küçük Asya tipi kandiller (Kat. K2) örnek verilebilir⁷.

Limanda yapılan kazılar sırasında 36 adet batık gemi bulunmuştur. Gemiler arasında en özgün yere sahip olanı 35 numaralı gemi batığıdır. 15 metre uzunluğa ve 5 metre genişliğe sahip olan bu ahşap gemi hem sağlamlık hem de boyutu açısından özel bir yere sahiptir. Bunun dışında yük gemileri ve kadirgalar ele geçen gemi batıkları grubunu oluşturmaktadır⁸.

Perinçek'in yaptığı inceleme sonucu limanda tsunami yaşanmıştır ve kazılardan bu olayı doğrular nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. 2007 yılında gerçekleşen 16. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumunda ortaya çıkarılan 24 gemiden 3 tanesinin fırtına dolayısıyla parçalandığı ve diğer 21 geminin omurgası üzerine oturduğu tespit edilmiştir⁹.

Bir diğer önemli buluntu ise, yalnızca teki ele geçirilen ahşap sandalettir. Sandaletin üzerinde Grekçe "Sağlıkta kullan hanımefendi, güzellikte ve mutlulukta olup (bunu) giy" yazıldığı tespit edilmiştir¹⁰.

Limana alanında bunların dışında yollar, atık su kanalı, duvar kalıntıları, ışıklar gibi çok sayıda arkeolojik buluntu

ele geçmiştir. Liman alanı 7. yüzyıla kadar mevcut konumunu korumuş ancak zamanla Bayrampaşa (Lykos) Deresi'nin taşıdığı moloz, artık ve miller ile dolmaya başlamış ve 13. yüzyılda tamamen kara parçası olmuştur.

Devam eden süreç içerisinde Geç Bizans-Erken Osmanlı Dönemlerini kapsayan bazı mimari öğelerin varlığı tespit edilmiştir.

Yenikapı'nın Bugünü ve Yarını

Yenikapı alanı yukarıda anlatmaya çalıştığımız üzere çok zengin buluntulara sahip olmakla beraber içerisinde birçok ilk ve özgün eseri de barındırarak Türkiye ve İstanbul'un geçmişini yeniden yazdırmıştır. Hem Neolitik dönem açısından hem de deniz ticareti açısından yalnızca Türkiye'nin değil; Avrupa'dan Afrika'ya değin yer alan bölge ile ilişki kurarak bir bakıma tüm bölgeyi etkilemiştir. Böylesi önemli olan Yenikapı alanının bugüne gelişine bakacak olursak;

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile beraber ticareti canlandırmak için bölgeye Hristiyan ve Yahudi tüccarların yerleştirilmesi politikası görülmektedir.

Yalı Mahallesi alanında 19. yüzyılda inşa edildiği tespit edilen duvar kalıntıları, su kanalları ve Osmanlı Dönemine ait çok sayıda çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Osmanlı Arşivlerinin incelenmesi sonucu bölgede 1858-1893 tarihleri arasında 5 büyük yangın meydana geldiği ve 1893 yılında meydana gelen yangının ardından evlerin kâğır olarak yapılmaya zorunluluğu getirilmiştir. Ancak durumu olmayanların

⁷ Asal, 2010; 16-17

⁸ Başgelen, 2016; 20

⁹ Gökçay, 2007; 87

¹⁰ Gökçay, 2007; 88

yeniden ahşap bina yapımları için özel izin verildiği de görülmektedir¹¹.

1950 yılına gelindiğinde ise Menderes operasyonları olarak bilinen büyük imar planından Yenikapı alanı da nasibini almış ve muhtemelen yangınların ardından yeniden inşa edilen evler yol yapımı için kaldırılmıştır¹².

yoğunluk planlarıyla Tarihi Yarımada'nın arkeolojik, tarihsel ve kültürel değerlerinin tahribine neden olacağı" gerekçesi ile iptal edilmiştir. Temyiz işlemleri devam ederken, İstanbul I numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.07.1995 gün ve 6848 sayılı kararı ile Eminönü ve Fatih ilçelerini kapsayan Tarihi Yarımada I. derece Arkeolojik sit alanı olarak kabul edilmiştir.

İstanbul I numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 02.08.1995 gün ve 6898 sayılı kararı ile Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları belirlenmiş, 04.09.1996 gün ve 7981 sayılı kararı ile Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları yeniden belirlenmiştir. Söz konusu karar üzerine İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1/5000 ölçekli Tarihi Yarımada

Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Ancak bu imar planların Tarihi Yarımada'da ağır tahribata yol açacağı endişesi ile 2006 yılında dava açılmıştır. Dava sonucunda Danıştay 6. Dairesi'nin 2008 yılında aldığı karar ile "Tarihi Yarımada-Eminönü İlçesi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının Süleymaniye, Sultanahmet, Barbaros Evleri Turizm Merkezleri kapsamında kalan ve 6 ayrı madde olarak belirtilen kullanım kararları ile 30 ayrı madde olarak sayılan plan uygulama hükümleri" oy birliği ile durdurulmuştur.

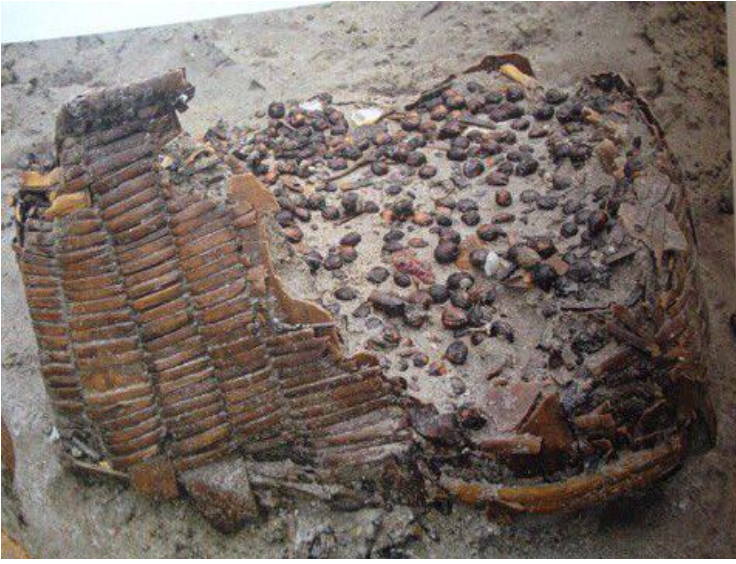
Bilindiği üzere İstanbul tarihi yarımada alanı 1985 yılında Unesco miras listesine alınmıştır. Miras listesine dahil olan alanlar; Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisi ve Topkapı sarayını içine alan Sultanahmet Kentsel Arkeolojik sit alanı, Süleymaniye Camisi ve çevresini içine alan Süleymaniye koruma alanı, Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan Zeyrek koruma alanı ve İstanbul Kara Surları Koruma Alanı'nı içermektedir.

02.11.1990 tarihinde 1/5000 ölçekli İstanbul Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı

Nazım İmar Planları yapılmıştır. Söz konusu plan açılan davalar sonucunda 17.11.1994 tarihinde "planın Tarihi Yarımada'yı koruma işlevinden yoksun olduğu, aksine, getirilen ulaşım ve

¹¹ Öncü ve Çölmekçi, 2017; 66-68

¹² Öncü ve Çölmekçi, 2007; 68

Bu sürecin devamında ise 2005 yılında düzenlenen yeni imar planı 2006 yılında onanmış ve yasal zemininin bulunmayışı sebebiyle birçok dava açılmıştır. 22.08.2006 onanlı 1/100000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planlarına da, 2. İdare Mahkemesi tarafından 21.03.2008 tarihinde iptal kararı gelince Tarihi Yarımada tümüyle üst ölçekli planlardan bağımsızlaşmıştır¹³

Bugün halen yürürlükte olan Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 2011 yılının Aralık ayında, Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ise 2012 yılının Ekim ayında yürürlüğe girmiştir.

SONUÇ

İstanbul'da yapılan Metro-Marmaray projesi sırasında İstanbul'un tarihini aydınlatan pek çok arkeolojik eser gün yüzüne çıkarılmıştır. Yenikapı, Üsküdar, Beşiktaş ve Sirkeci istasyonları yapımı sırasında açığa çıkarılan bu arkeolojik buluntular İstanbul'un kentsel arkeolojisini ve geçmişine başka bir gözle bakmamıza sebep olmuştur. Söz konusu alanlarda yalnızca sınırlı alanlarda yapılan arkeolojik çalışmalar bile bu kadar eşsiz ve

zengin buluntu grubu sunuyorsa çalışılmayan alanlarda kim bilir başka nasıl sürprizler bizi bekliyor diye düşünmeden edemiyor insan... Ancak bu noktada hemen şunu belirtmek gerekir ki; henüz geçtiğimiz aylarda Üsküdar meydanının hemen ilerisinde İSKİ çalışmaları sırasında tespit edilen mimari öğelere rastlanmıştır.

Söz konusu alanda önceden yapılmış çok ciddi bir tahribat olduğu gözler önündedir.

Asfaltın hemen altında tespit edilen mimari öğelerin arasından geçen borular alanın önceden fark edildiğini ancak istismar edilmiş olabileceğini akıllara getirmektedir.

Yenikapı, kazı projesi gerçekleştirilen Metro-Marmaray istasyonları arasında en erken ve en zengin buluntu grubuna ait olan alandır. Öyle ki Yenikapı kazılana değin bölgenin Neolitik yerleşimi yalnızca Fikirtepe, Yarımburgaz Mağarası ve Aktopraklık gibi alanlarla bilinmekte ve İstanbul'un yerleşim yeri içerisinde Neolitik yerleşimin olmadığı varsayılmaktaydı. Halbuki kazıların yapılması ile aslında her gün binlerce insanın Neolitik dönemin üzerinden yürüdüğü anlaşılmıştır. İstanbul'un yıllardır düzensiz nüfus alışı ve düzensiz yapılan kaçak yapılar birçok hükümetin zaman zaman gündemi olmuştur ve bu göç dalgası hali hazırda devam etmektedir, İstanbul halen en çok göç alan illerimizin başında gelmektedir. Bu yoğun göç dalgasından en büyük zararı kültürel, tarihi ve arkeolojik alanlar nasibini almıştır desek haksız sayılmayız. Yenikapı'da Yalı Mahallesiinde temelsiz ve kaçak yapılan birçok mimari öğe bulunmaktadır ve bu durum arkeolojik kazıların genişletilmesi bir yana dursun kazı

¹³ Özden, 2008; 91-94

ekiplerinin bir sürü bürokratik engelle karşılaşmasına sebep olmuştur. Hali hazırda bölgenin kamulaştırılması ve kazılara devam edilmesi beklentisi bulunmaktadır. Ancak şu bir gerçektir ki; ülkemiz bir arkeoloji cenneti olmasına karşın arkeoloji bilimine değer veren bir hükümet hasreti çekmektedir. 2013 yılında dönemin Başbakanı cidden umutlarımızı kıran bir açıklama yapmıştır;

“3-5 çanak çömlek Marmaray’ı 4 yıl geciktirdi. Yazık değil mi, günah değil mi?”¹⁴ açıklamasını yapmıştır ve bu buluntular yüzünden Türkiye’nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmakta geciktiğini söylemiştir ve bu açıklamadan bir yıl sonra kazılara son verilmesi de oldukça manidar ve düşündürücüdür. Siyaset yapmak bizim işimiz değildir ancak mevcut ülkemiz şartlarında Arkeoloji bilimi bürokratik engeller ile çepeçevre sarılmış, sıkıştırılmış durumdadır. Hele Başbakan düzeyinde böyle bir açıklama yapılması vicdanen huzursuzluk yaratmıştır ve geldiğimiz noktada üniversitelerdeki Arkeoloji bölümlerinin öğrenci sayısının yıldan yıla azaldığı görülmektedir.

Yenikapı alanının bugününe ve geleceğine bakacak olursak;

Yenikapı alanı gazete köşelerinden ve sergi ile makalelerden öteye geçememiştir. Alana yapılması düşünülen müze projesi halen bir proje olarak kalmaktadır. Her gün binlerce insanın kullandığı bir transfer merkezi halinde bulunan Yenikapı istasyonu içerisinde buluntuların temsili sergisi dışında hiçbir proje faaliyete geçirilmemiştir. Alanın

Arkeopark olmasını ve kazıların bir an önce devam ettirilmesini da halen dört gözle beklemekteyiz. İstanbul’da yakın bir gelecekte çok ciddi deprem beklentisi yıllardır uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Alanın korunması ve tamamen ortaya çıkarılması konusunda bu gerçeklik bir fırsattır. Alanın ve tüm İstanbul’un kentsel dönüşüm projesine tabi tutulup tüm İstanbul bu fırsat ile baştan aşağı incelenmelidir. Bu vesile ile hem vatandaşların can ve mal kaybının önüne geçilmiş hem de İstanbul’un tarihi gerçek anlamda açığa çıkarılmış olacaktır. Aksi halde bilhassa kaçak yapıların beklenen depremlere dayanamayacağı da uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. İstanbul için bir diğer çözüm önerimiz ise şudur; Göç edenlerin büyük çoğunluğu iş imkanları için göç etmektedir. O halde tüm ülkede yapılacak olan kalkınma hareketi ile hem geri göçü başlatmak hem de İstanbul’un nüfus yoğunluğunu hafifletmek de mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Asal, R. 2010. Yenikapı Marmaray ve Metro Kurtarma Kazıları Buluntuları Işığında İstanbul’un Roma ve Bizans Dönemi Deniz Ticareti. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Başgelen, N. 2016. İstanbul’da Marmaray-Metro Kurtarma Kazılarının Kent Arkeolojine Katkıları. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Gökçay, M. M. 2008. “Yenikapı Kazıları”. *16. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları*

¹⁴ <https://www.haberler.com/basbakan-erdogan-uc-bes-canak-comlek-marmaray-i-4-4573088-haberi/>

Sempozyumu: 81-100. Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı.

 nc ,  . E. Ve   lmek i, S. 2017. “*İstanbul Boęaz Karayolu T p Geçit (Avrasya Tüneli) Projesi  atladıkapi ve Yenikapı Kazıları 2016 Yılı  alışmaları*”. 26. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu: 61-84. Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı.

Özden, P. P. 2008. “*2010 Sürecinde Tarihi Yarımada ve Planlama*” 3. Uluslararası Tarihi Yarımada Sempozyumu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti’nin Kalbi Tarihi Yarımada: 91-94. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Wiener, W. M. 1998. Bizans’tan Osmanlı’ya İstanbul Limanı.  ev. Erol  zbek. İstanbul.

Yılmaz, Y. 2011. “*Marmara Bölgesi Neolitik Dönem  l  Gömme Geleneklerinde İlkler: Yenikapı Kazı Bulguları*” T ba-ar Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi: 14/283-302.

Açık Erişim;
<https://www.haberler.com/basbakan-erdogan-uc-bes-canak-comlek-marmaray-i-4-4573088-haberi/> 24.12.2018. 12.43.

Kısaltmalar Listesi

Kat.: Katalog

İlyas ÇENGEL

Pamukkale Üniversitesi – Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

FRİGLER VE FRİG DÜNYASI

Anadolu uygarlıkları içinde Helen uygarlığını en çok etkileyen ve günümüze kadar etkileri devam eden uygarlıklar Friglerdir. Frig dünyası Kızılırmak deltasından başlayarak Lidya devletinin başkenti Sard (Salihli) şehri yakınlarına kadar uzanıyordu. Günümüzde Afyon, Ankara, Kütahya, Uşak gibi Anadolu'nun önemli şehirlerini kapsayan hatırı sayılır bir

coğrafyada hüküm süren Frigler bu coğrafyada çok önemli antik kentler kurmuşlardır. Gordion, Akmonia, Peltai gibi antik dönemin en önemli kentlerini kuranlar yine Friglerdir. Frig ismi bazı yazarlara göre coğrafi bir isimlendirme iken bazı yazarlar bunun Makedonyalı bir kavim olan Brigler olduğunu zamanla bu isimlendirmenin Frigler olarak değişime

uğradığını söylemişlerdir. Günümüzde genel kabul gören teori Friglerin boğazlar üzerinden Anadolu'ya gelmiş olmalarıdır.

M.Ö. 1200’lerde balkanlardan boğazlar yoluyla Anadolu’ya geldikleri tahmin edilen Frigler uzun yıllar siyasi birliklerini sağlayamadıkları için dağınık şekilde yaşamışlardır. Ta ki M.Ö VIII.yy’la gelindiğinde ilk büyük Frig kralı GORDÍAS döneminde siyasi birliklerini tamamlayarak başkent Gordion (Polatlı) olmak üzere Antik Anadolu dünyasının belki de en ilgi çeken krallıklarından biri olan Frigya krallığını kurmuşlardır.

Ege göçleriyle Anadolu’ya gelmiş olabilecekleri konusunda kesin olmamak şartı ile teoriler mevcuttur. Asıl varlıklarını önemli şekilde hissettiğimiz dönem ise M.Ö.750 li yıllardan sonraki süreçtir. Bu dönemde Frigya krallığının başına kral GORDÍAS’IN oğlu Midas geçmiştir. (MÖ 725–695/675)

Midas döneminde, Frig krallığı bütün Orta ve Güneybatı Anadolu’yu hâkimiyet sahaları içine almışlardır. Yine bu dönemde büyük oranda bölgenin en önemli siyasi otoritesi haline gelmişlerdir. Hint-Avrupa asıllı bir kavim olmasına rağmen kısa süre içerisinde Anadolu halklarıyla yakın ilişkiler kurarak bir Anadolu toplumu oluşturmayı başarmışlardır. Frig devleti ve toplumu bir yandan yakın coğrafyasındaki Helen kültürü ile etkileşim haline girmiş diğer yandan Anadolu’nun en eski devlet ve toplum yapılarından biri olan Geç Hitit toplum yapısıyla girdikleri sosyal ve kültürel alışverişler ile karma bir toplum yapısı ortaya çıkarmışlardır. Bu tespiti Frig dili yazısı ve ölü gömme geleneklerinden rahatça gözlemlemekle birlikte, bu etkileşimler vasıtasıyla Helen dünyasının maden ve ağaç işçiliğindeki ustalıkları bilinen Frigler’den, çokça etkilendiklerini görmekteyiz. Frigler birçok alanda Helen kültürünü etkilemiş bir toplumdur.

Geometrik desenli kumaş ve tekstil malzemeleri, süslü mobilya eşyaları vb. birçok yapı malzemelerinin Frigler vasıtasıyla Helenler’e geçtiğini ve kullanıldığını bilmekteyiz.

FRIG DİLİ VE YAZISI

Frig dili hakkındaki bilgilerimizin çoğunu Orta Frig dediğimiz M.Ö.(800-500) dönemden öğrenmekle birlikte, Frig dili, Hint-Avrupa dil ailesine aittir ve eski Grekçe ile yakından ilintilidir. Friglerin kendilerine ait bir yazı sisteminin varlığından söz etmekle birlikte Antik Grekçeyle de etimolojik açıdan benzerlikleri olduğu birçok tarihçi tarafından dillendirilmiştir. Bunun yanında Frig yazı sistemine baktığımızda ise Arami ve Eski batı yazı sistemleriyle yakın ilişkiler içine girdiğini görmekle beraber, Frig yazısı bugün bile gizemini korumaya devam etmektedir. Öyle ki yapılan bütün çalışmalara rağmen Frig yazı sistemi tam anlamıyla çözümlenmiş değildir. Fakat yapılan yoğun çalışmalar sonucunda bazı kelimelerin anlamları çıkarılabılmış. Ana tanrıça, Midas gibi kelimeler okunabilmiştir. Bu kelimelerin yazılı olduğu yerlere bakılacak olursa Eskişehir’in

Eskiçağ Araştırmaları Dergisi 14

Han ilçesi dolaylarındaki Midas yazıtı veya Midas Tümülüs'ünde Frig yazılarının var olduğu bilinmektedir. Friglerin başkenti Gordion'da bulunan bronz vazo ve bazı materyallerden edindiğimiz izlenimler sonucunda Eski Batı dillerinden Erken Grekçe yazıtlarına benzeyen Frig yazıtlarını görmek mümkündür. Kayalara yazılmış anıtların ve bazı kaya mezarlarında da Frigçe yazıtları fazlaca görme imkânımız vardır. Genel olarak bu yazınsal kalıntılara baktığımızda M.Ö VI. yüzyıla kadar gittiklerini görmekteyiz. Bunun yanında Frig ve Antik Grekçe yazıtlarının köken bakımından 'Fenike' alfabesi ile yakından ilintilidir. Frig alfabesi Batı ve Orta Anadolu'da M.Ö. IV. yüzyıla kadar kullanılmıştı. Bununla beraber daha sonraları siyasi kargaşa ve kültürel etkilenmeler sonucunda Frig dili ile Antik Grekçe karışarak sentez bir dil haline dönüşmüşlerdir. Bu şekilde M.S. II ila III. yüzyıla kadar yaşamış olan Frig dili üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda Antik Grekçe' de de bulunan 30'dan fazla sözcük Frig diliyle oldukça yakın benzerlik içerisindedir.

Frig dili ve yazısına baktığımızda genel olarak bu dilin Hint-Avrupa dili olduğu ve içinde birden çok dil ve yazı sistemi kalıntılarını barındırdığını görmek

mümkündür. Fenike, Aramca, Grekçe ve Geç Hitit yazı ve dillerinin harmanlandığı sentez bir dil ve yazı sisteminden söz etmekteyiz. Çünkü bu dil üzerine yapılan çalışmaları incelediğimizde yukarıda saydığımız birçok dil ve yazı unsurundan kelime ve sözcükler görülmektedir. Bunun yanında Antik dünyanın en büyük sürülerinin sahibi olan Friglerin hayvancılık alanındaki yüksek gelişmişlik seviyesinin verdiği bir durum olarak: "Hayvan öykücülüğü ve hayvan mitlerinin çokluğuna değinilmeden geçilmemelidir".

FRİGLERİN DİNİ İNANISLARI VE RİTÜELLERİ

Tarihteki birçok medeniyetin benimseyip tapındığı ve doğurganlık-bereket gibi kavramları simgeleyen ana tanrıça kültü Frig dünyasında da sevilmiş ve tapınılmaya değer görülmüştür. Anadolu'nun birçok noktasında gördüğümüz Kibele ana tanrıça kültü Frigler tarafından da benimsenerek doğanın, bolluğun, bereketin ve tarımın koruyucu tanrıçası olarak görülmüştür.

Bunun yanında Frig dini alanında yapılan çalışmalar bize Frig toplumunun ilk çağ tanrıçalarından Matar'a da tapındıklarını göstermektedir. Günümüzde (mother) yani anne kavramının etimolojik açıdan dayandığı noktalardan birisi de budur.

Bunun yanında Frigler Güneş tanrısı SABAZİOS ve Ay tanrısı Men'de kutsal sayarlardı. Bunun gibi Anadolu'nun önemli tanrı ve tanrıçalarına kutsaaliyet yükleyerek tapınma merkezleri oluşturmuşlardır.

Frigler de ölü gömme tekniği ise iki şekilde yapıldı: Tümülüsler ve büyük kaya mezarlarına gömülen Frigler'de gömülen kişinin sosyal statüsünü yaptıkları mezardan anlayabiliriz. Önemli ve zengin Friglerin mezarları yüksek ve korunaklı yerlere yapılırken normal halkın mezar boyutları görece küçük ve yapısal olarak alçaktır. Lidya ve Yunan mezarlarından farklı olarak Frigler coğrafyanın onlara verdiği imkânları maksimum seviyede kullanarak, görkemli mezar ve tapınma merkezleri kurmuşlar. Yazılıkaya, Aslan kaya gibi yapıtlar dikmişlerdir.

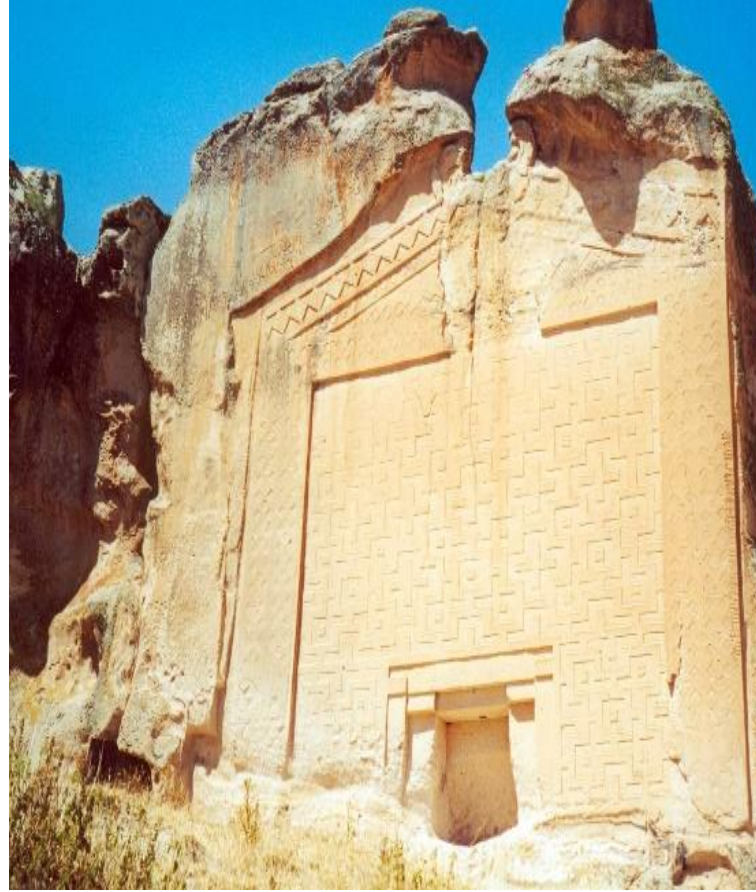
KAYNAKÇA

MEMİŞ, Ekrem, Eskiçağ Türkiye Tarihi En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar, Ekin Yayınevi, 2013.

KAHRAMAN, Mete, Dünya Tarihinden ilginç Hikâye ve Anekdotlar, Tutku Yayınevi, Ankara, 2015.

Umar, Bilge, Phrygia 'Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi', İnkılap Yayınları, 2008.

----- Yeni Kültür Ansiklopedisi, Cilt: 4, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2004

Umut ATASEVEN

Eskiçağ Tarihçisi

“ASSUR YILLIKLARINA GÖRE AMĒDİ (DİYARBAKIR) VE ÇEVRESİ”

Eskiçağlardan beri süre gelen iskân politikaları her ne kadar günümüzde önemini yitirmiş olarak görülse de birtakım uygulamalar iskân politikalarının önemini ortaya koyabilmektedir. Eskiçağ toplumları yerleşim yerleri olarak ilk tercihleri su kenarları olmuş ve bunun yanı sıra çeşitli kanallar açarak suya ulaşmayı başarabilmiştir. Mezopotamya olarak adlandırılan coğrafi bölgede birçok medeniyet kurulmuş, gelişmiş ve en sonunda ömrünü tamamlayarak tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Ömrünü tamamlayıp tarih sayfalarındaki yerlerini alan bu medeniyetler artlarında bir kültür

birikimi ve nice sosyal, siyasi ve ekonomik hadiseleri de bırakabilmişlerdir.

Kim ne derse desin bugün yaşadığımız hayatın gelenek ve göreneklerinde, örf ve adetlerinde şüphesiz onların katkıları vardır ve bunun aksi de iddia edilemez.

Siyasallaşma süreciyle birlikte iktidar kuvvetleri yeni fetih hareketlerine başlamış ve mevcut idarelerini genişletmek ve legal hale getirmeyi amaç edinmişlerdir. İktidar gücünü elinde bulunduran idarecilerin elbette tek kaygısı başta kalabilme mücadelesi değil, ekonomik açıdan da refah düzeyini arttırmaktır. Şüphesiz bugün olduğu gibi o dönemlerde de ekonomik

kaygıları olmuş bu doğrultuda gerektiği yerde savaşmaktan geri durmamışlardır.

Stratejik önem arz eden bölgelerde siyasi bir güç olarak ortaya çıkmak ve hatta uzak yerlere fetih hareketleri düzenlemek hali hazırda imparatorluk sürecini yaşayan milletlerin bu durumu bir tehdit unsuru olarak görmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle idari anlamda hareketlenme sürecine girecek olan toplumların etrafındaki güç dengeleri ile iyi geçinmek ve bazen de haraç ödemeyi kabul etmek zorunda kalmışlardır. İmparatorluk devri ile en üst emperyal dönemini yaşayan devletlerin kendinden küçük devletler ile mücadele etmesi beklenemezdi. Olası aykırı bir durumda kent valileri tarafından bu aykırı durum ortadan kaldırılırdı.

Yeni Assur Devrinde meydana gelen siyasi hareketlenmeler birtakım tepkileri de beraberinde getirmiştir. Orta Assur devrinde siyasi ve sosyal açıdan dış siyasetten iyice soyutlanan bu devletin toparlanması kolay olmamıştır. Çöküntü devrini yaşayan Orta Assur devleti bu süreçte dışa bağımlı olmuş ve güç merkezinin tamamen dışında kalmıştır. O dönem için düşünüldüğünde Arami beylerinin dağınık olarak hareket etmeleri her ne kadar tehlikeli olarak görülme de bir araya gelmeleri çokta zaman almamıştır.

Arami göçlerinin hızlı dağılımı ve meydana Assur merkezietine doğrudan etki yapabilmekteydi. Orta Assurlar Kuzey bölgelerinde yer alan topraklarını kaybetmeleri üzerine merkeze çekilmişlerdir. Bu çekilme Arami göçleri nedeniyle sanılandan çok daha uzun sürmüş

ve güç dengelerine katılmalarına olanak sağlamamıştır. Çoğu kez karşı karşıya gelen Arami ve Assur savaşçıların aldıkları yenilgilere rağmen düşman olmaktan vazgeçmemişlerdir.

Yeni Assur olarak yeniden ortaya çıkmaya başladıkları dönem veya güç merkezine girmeye başladıkları tarih M.Ö 10.Yüzyıl'da II. Assur (934-912), ve oğlu II. Adad- Nirari (911-891) devrinde olmuştur. Bu dönemlerde özellikle Arami göçlerinin getirmiş olduğu sosyolojik dengeyi kendi lehine çevirmeyi başarmış ve Aramileri dağıtmayı başarmışlardır. II. Adad- Nirari döneminde Aramiler üzerine çeşitli seferler düzenleyerek yeniden bir denetim mekanizması oluşturmuştur.

Bu devirde Aramileşen iskân yerleri ise şu şekildeydi:

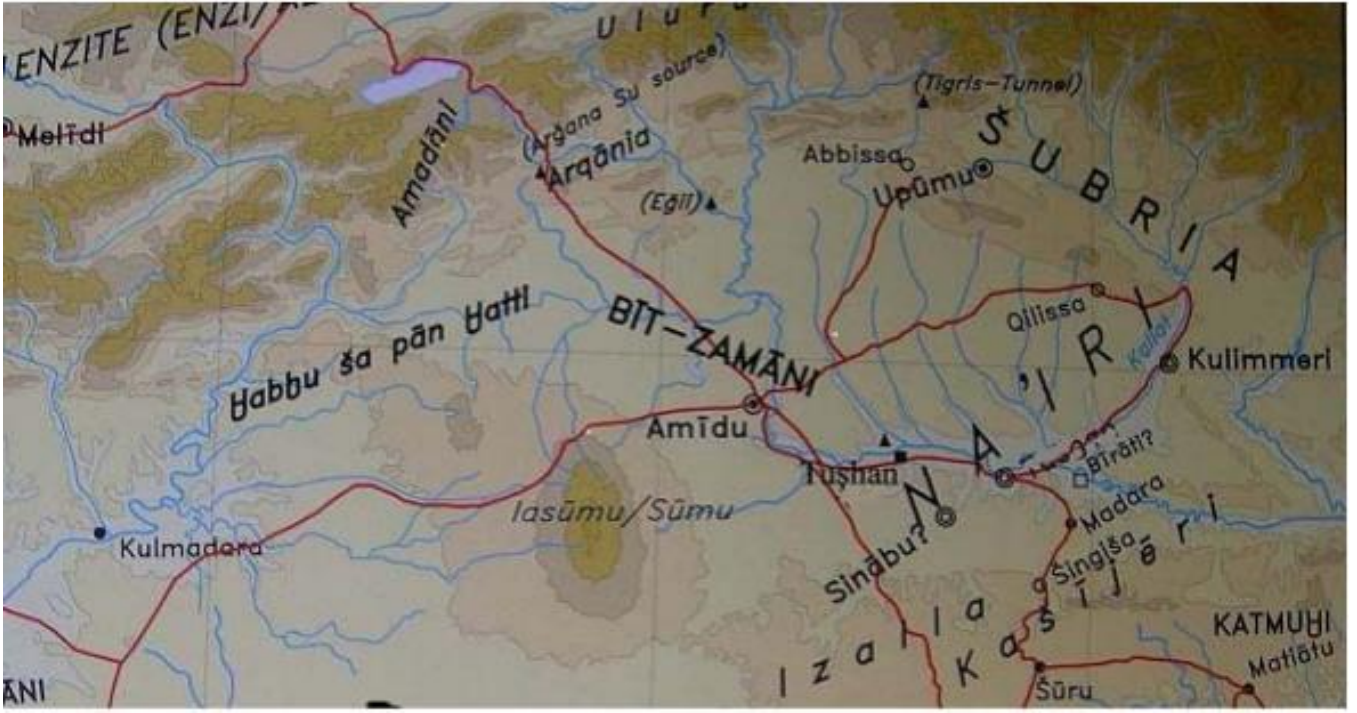
- Hanigalbat
- Huzirinna (Sultantepe)
- Guzana (Tel Halaf)
- Bit*-Bahiyani

Yeni Assur devrinde siyasi sürecin en acımasız siyasetini yürütmeyi amaçlayan iktidarın elbette Aramilerin müstakil olarak hareket etmesine olanak sağlaması mümkün olamazdı. Buna karşın özellikle Hanigalbat çevresinde yerleşen Aramiler siyasi düzlemde Asur'u en çok meşgul eden beylik olmuştur. Öyle ki Adad- Nirari bu bölgeye çok defa sefer yapmak durumunda kalmış ve nihayetinde denetimi sağlayabilmiştir.

İktidarın klasik uygulamalarından biri olan vergiye bağlama usulü burada da baş

* **Bit:** Ev anlamına gelir. Aramiler 'de yeni kurulan şehirlerde kabile reislerinin adının önüne eklenirdi.

Bkz. Bit-Amedi

göstermiş ve hatta vasal yönetimleri de kurmayı ihmal etmemiştir. Vergi ve haraca bağlanan bu bölgelerin elbette stratejik bir önemi vardı ki bu da; Akdeniz ve Toroslara giden bir ticari yolun habercisiydi.¹⁵

Yeni Assur devrinde karşımıza çıkan bir başka iktidari güç ise Babiller olmuş ve Assurlar ile karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı bir siyaset yürütmüşlerdir. Assurlar 890-91 yılında Babil ile yaptığı anlaşma ile Güney sınırını güvence altına almış, kız alıp vererek güven tazelemişlerdir. Bu durum elbette siyasetin gerektirdiği bir durum olmuş ve ileriki dönemlerde Assurların Babil kentlerini yakıp yıkarak yağmaladıklarına şahitlik edeceğiz.

II. Adad – Nirari 'nin uyguladığı Arami politikası kendisinden sonraki yöneticilerin de temel politikalarından biri olmuştur.

Aramiler kabileler halinde özellikle Assurları tehdit edecek sınırlara yerleşmiş ve durum Assurları son derece tedirgin etmiştir. Bölgesel güç olmaktan ziyade küresel güç dengelerinin ana karakteri olan bu devletin Arami kabileler karşısındaki kendi imajını zedelemeye de niyeti olamazdı. Bu nedenle II. Tukulti- Ninurta 'da bu bölgeleri kendine hedef seçmiş ve çok seferler düzenlenmiştir. Aramilerin çeşitli bölgelerde iskânları Assurların çeşitli bölgelere yönelmesine neden olmuştur. Arami kabilelerinden Yukarı Dicle bölge üzerinden Diyarbakır'a yerleşmiş olan Bit-Zamani Kabilesi bu bölgede son derece etkili olmuş, nüfus dengelerini dahi değiştirebilmiştir. Assurlar tarafından dağıtılan Arami Kabileleri kısa sürede toparlanmayı bilmiş ve Assurlar için oldukça zahmet gerektiren bir süreç yaşanmıştır.

¹⁵ Kemalettin Köroğlu; *Eski Mezopotamya Tarihi-Başlangıcından Perslere Kadar*, s.159., İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Bit-Zamani kabilesinin Diyarbakır'daki hâkimiyeti uzun sürmüş ve Assurlar için önem arz eden bir yer olmuştur. Assur kaynaklarında *Amedi* diye adlandırılan ve büyük ihtimalle Diyarbakır'ı ifade eden bu şehirde Aramilerin etkisi oldukça fazladır.

II. Asurnasirpal 'in iktidarı süresince kayıt altına alınmış 14 seferden bahsedilmektedir. Bu dönemde daha çok genişleme ve yayılma politikası uygulanmış ve ordunun mevcut ihtiyacını karşılamak adına çeşitli seferlere çıkılmıştır.

Merkezi idarenin tahsisi için dış politikayı temel esaslarına oturtmak isteyen II. Asurnasirpal' in bu devirde karşısında kimlerin durduğunu kestirmesi çokta zor

olmamış ve batı kanadında bulunan Arami kabilelerini hedef seçmiştir.

Assurların uyguladıkları katı dış siyasete rağmen büyük bir cesaret örneği göstermiş olan Aramiler, Geç Hitit ve Anadolu bölgesinde yerel krallıklar olarak iktidarını elinde tutabilmekteydi.

Aramilerin yerleştiği Amedi ve çevresindeki konumu elbette önemliydi ama Assurlar bu bölgeyi bir araç olarak görmüş siyasetini uzak merkezlere taşımayı amaçlamışlardır. Öyle ki; Aramilerin hâkimiyetini kırıp Akdeniz aktif sahasına ulaşmayı hedefleyen Assurlar, yerel krallıkları ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. II. Asurnasirpal bu bölgeye 4 defa sefer düzenlemiş ve amacına ulaşarak Akdeniz kıyılarına ulaşmıştır. Kimi kaynaklara göre de silahını Akdeniz'in sularında yıkamıştır.

Orta Assur devrinin siyasi mekanizmasında kendine yer aramaya çalışan ve nihayetinde başaran Yeni Assur devletinin uyguladığı politikaları uzak yerleri fethetmek ve vergiye bağlamak olmuştur. Bu süreçte karşısına çıkan yerel krallıklar ile mücadele etmiş ve küresel bir güç olarak karşımıza çıkmıştır. Assurların en çok mücadele ettiği beylikler şüphesiz Aramiler olmuştur.

Aramiler kültürel bağlamda el alındığında kimi araştırmacılar tarafından bugün yaşayan Süryaniler ile bağdaştırılmaktadır. Kaynaklara bakıldığında bu bilginin doğru olma ihtimali oldukça fazladır. Aramilerin iskân ettikleri ve Assur kaynaklarında da Amedi diye geçen bölgenin önemi her devirde öne çıkmıştır. Amedi ismi bölgesel bir tanımlama mı yoksa kişi adı mı olduğu tartışma konusu olmakla birlikte köken bakımından Assurca olduğunu bilmekteyiz. Kelime manasıyla çeşitli rivayetler olmakla

birlikte “arasında, ara, ötesinde” gibi tanımlamalar da ortaya konmaktadır. Amedi adının Assur yıllıklarındaki kavramsal açısından bir bölgeyi ifade ettiğini söyleyebilmekteyiz. Eponim Listeleri incelendiğinde de bu durumu destekler nitelikte olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Yapılan kazı çalışmaları da Diyarbakır için Assur kaynaklarında geçen Amedi kavramını destekler niteliktedir. Yeni Assur

devrine ait kitabe, yıllık ve stellerde de *Amedi*, *argana* adlarına rastlamaktayız.¹⁶ Yine aynı şekilde maden yataklarının üzerinde olan Aramiler 'in *Âmâdan* gibi isimlerle de anıldığını ve telaffuz olarak da *Maden*, *Âmâdan*, *Amedi* gibi kavramlar üzerinde de yoğunlaşmıştır.

Etnik bakımdan bir unsur olarak nitelendirilmek eskiçağ düşüncesinde bir yere oturtmak mümkün değildir. Bu nedenle kavramsal çatışmaların üzerinde

durulan ve daha çok ideolojik bulguların boy gösterdiği günümüzde, bu bölge için (Diyarbakır) çeşitli ve maksatlı önermeler yapılmaktadır. Bunlardan bir tanesi ise Diyarbakır vilayetine yerel halk tarafından *Amed* denmesidir. Amed adına karşı çıkılması elbette beklenilmemektedir. Anca etimolojik olarak Amed adının Kürtçe, Türkçe veya başka dillerden geldiğini iddia edip bölge üzerinde etnik köken arayışına girilmesi tarihi zemin açısından mümkün

olmamaktadır. Amed, Amedi adı Assurca bir yer adı olmakla birlikte etnik açıdan bir anlam ifade etmemektedir. Bugün o vilayete Diyarbakır denmektedir ve Osmanlı döneminde de benzer tanımlamalar yapılmıştır.

Amed adına telaffuz açısından Assur yıllıklarında

rastladığımız gibi Osmanlı döneminde karşımıza *Amid* olarak çıkmaktadır.¹⁷ Yine benzer bir yer adı olarak günümüze yakın bir adlandırma olan Diyarbekir, Diyarbekr gibi kavramlar da Osmanlı arşivlerinden karşımıza çıkmaktadır.¹⁸

Günümüzde yapılan tetkik ve telif eserlerde yer alan Amed isminin Kürtçe olmadığı ve oraya Amid dendiği söylemleri sadece Osmanlı döneminden geri dönmektedir. Özellikle Osmanlı tarihçilerinin bu

¹⁶ Nurgül YILDIRIM;” Yeni Assurca Belgelerde Amedi Şehri” s. 9.

¹⁷ Ayrıca bkz. Divan-ı Hümayun Sicilleri, Diyarbekir Ahkâm Defterleri, s. 38 C.1, Dicle

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır, Mart, 2019.

¹⁸ Ayrıca bkz. Divan-ı Hümayun Sicilleri, Diyarbekir Ahkâm Defterleri, s. 5 C.1, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır, Mart, 2019

söylemleri eskiçağ tarihinden uzak olmalarından kaynaklanmaktadır. Elbette Amed ismi Kürtçe değildir ve bunun Assurca bir kelime olduğu açıkça ortada olmasına karşın ısrarla Amid ya da Amed adının bir etnik veya kültürel kökene bağlamak ne kadar doğrudur. Amedi adı bir yer adı olup hiçbir ideolojiyi ya da etnik kökeni ifade etmediği gibi antik bir yer adıdır.

Sonuç olarak karşımıza çıkan bazı kavramların kökeninin eskiçağlara dayandığını ve kısıtlı tarih alanlarıyla açıklanmasının mümkün olamayacağını söylemek gerekir. Amedi adı özellikle son zamanlarda etnik bir kökene mal edilmekle birlikte ideolojik bir söylem halini almıştır. Bu çalışma ile Amedi adının Assurca olduğunu ve bilim ışığında bu gerçeğin ortaya çıkarıldığı söylemek gerekir.

KAYNAKÇA

Taşagıl Ahmet, Kar Aykut; İnsanlığı Serüveni, İstek Yayınları, İstanbul, 2018.

GRAYSON, A.K. (1991). Assyrian Rulers of The Early First Millennium BC I, (1114-859 BC.), Toronto.

KESSLER, K. (1980) . Untersuchungen zur historischen Topographie Nordmesopotamiens, Weisbaden.

Köroğlu Kemalettin; Eski Mezopotamya Tarihi- Başlangıcından Perslere Kadar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

MATNEY, T. - McGinnis (2002). Anatolica, Berlin.

POSTGATE, J.N. (1973). Assyrian Texts and Fragments”, Iraq 35.

YİĞİT, T.(2000). “Tabal”, A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, Sayı:3-4.Ankara.

RADNER, K.-Parpola,S.(1998).The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire,Vol.Part.I. (A).Neo-Assyrian Text Corpus Project.

Tanilli Server; Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, C.1, İş bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Dr. Binnur ÇELEBİ

Feminist Arkeolog Yazar

“TÜRK MODERNLEŞMESİNİN YAPI TAŞLARI: UNUTULAN KADINLAR”

En genel tanımıyla modernlik, insanlar tarafından “**düzenlenebilir bir toplumsallık**” hayâl etmektir. Gerçekten de modernleşme süreçleri toplumsal yaşamın aslında birbiriyle ilişkili alanlarını ayırıştırma ve farklılaştırma ile kendini var etmiştir. Meydana gelen farklı toplumsal alanlar arasında oluşan iktidar ilişkileri de düzenlemenin malzemesi olmaktadır.

Modernleşme, toplum-devlet, aile-toplum, özel-kamusal, sivil-siyasal, kişisel-toplumsal gibi insan yaşamını farklı alanlara bölme ve sosyalliğe farklı veçheler atfetme özelliği ile çok güçlü bir düzenleme iktidarına sahip olmuştur. Serpil Sancar’a göre, bu anlayış Batı’nın modernlik anlayışından türemiştir. Dolayısıyla bu anlayış insan yaşamını; aile yaşamı ve toplum yaşamı diye bölümlemekle kalmamış, aileyi

duygusallığın, biyolojik ve manevî gereksinmelerin alanı olarak tanımlarken, toplumu da çıkarın, çatışmanın, şiddetin ve gücün, yani maddî süreçlerin alanı olarak tanımlamıştır. Birbirinin zıttı olan bu iki alan aynı zamanda “cinsiyetlendirilmiş” özelliklerle birlikte kurulmuştur. Aile alanının dişillliği, toplumsal alanın erilliği ile farklılığa dayalı bir bütünlük oluşturur. Modernin zihniyeti, aileyi toplumun temsil ettiği ekonomik çıkardan ve siyaseti kurma erkinden de dışlamıştır¹⁹.

Uluslaşma modernleşmenin en önemli ön koşulu iken, milliyetçilik de ulus devleti yaratmanın ön koşuludur. Uluslar her ne kadar “eski” olduklarını iddia etseler de yeni milliyetçilikler tarafından icat edilmiş gruplanmalardır; “gelenek icadı” ise uluslaşma süreçlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Yani uluslar milliyetçilikleri değil, milliyetçilikler ulusları yaratmışlardır. Milliyetçilik bir yandan ilerleme ve değişimi vurgularken, bir yandan da ezelden beridir değişmeden varolan uluslar kurgulanmıştır²⁰.

Milliyetçilik, millet denilen hayali bütünlüğü üretip savunan söylemsel bir

pratik olarak tanımlandığı zaman, üretilen millet anlayışları hem belirleyen hem de belirlenen olarak görülebilmekteydi. Millet, kadının ve erkeğini başka milletlerinkinden farklı olarak tanımlarken, hem kendi milli özünü hem de toplumsal cinsiyet ilişkilerini yaratmaktadır. **Toplumsal cinsiyet ile milliyetçilik birbirini kuran karşılıklı olarak birbirini yaratan süreçlerdir.** Nükhet Sirman, milliyetçiliğin, burjuvazinin iktidara gelişinin bir aracı olarak ortaya çıkan siyasi bir ideoloji olduğunu, toplumsal cinsiyetin ise, hayatın yeniden üretilmesinde cinsiyete dayalı işbölümünü sürekli kılmaya yaradığına dikkat çeker²¹.

Floya Anthias ve Nira Yuval-Davis, 1989’de yayımlanan *Kadın-Millet-Devlet* başlıklı derlemede, milliyetçiliğin kadınları nasıl etkilediği sorununa odaklandılar. Söz konusu kitabın giriş bölümünde, kadınların etnik ve ulusal sürece dâhil edilmelerinin beş ana yolu olduğunu öne sürdüler²²:

1-Etnik toplulukların mensuplarının biyolojik üreticileri olarak,

2-Etnik ve ulusal grupların sınırlarının yeniden-üreticileri olarak,

¹⁹ Serpil Sancar, “Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi” *Doğu Batı Dergisi*, Sayı 29/2, Ankara, 2004, s. 201.

²⁰ Ayşe Gül Altınay, “Giriş: Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm”, *Vatan, Millet, Kadınlar*, (Der.) A. G. Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 13-14.

²¹ Nükhet Sirman, “Kadınların Milliyeti,” *Milliyetçilik- Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 4, (Ed.) Tanıl Bora-Murat Gültekin, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 226-227.

²² Sylvia Walby, “Kadın ve Ulus”, *Vatan, Millet, Kadınlar*, (Çev.) Meltem Ağruk Gevrek, (Der.) Ayşe Gül Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 32; Sirman, a.g.e., s. 229.

3-Topluluğun ideolojik yeniden-
üretiminde merkezi bir rol olarak ve kültürün
aktarıcısı olarak,

4-Etnik ve ulusal farklılıkların
gösterenleri olarak yani etnik ve ulusal
kategorilerin dönüşümü, yeniden üretimi ve
inşasında kullanılan ideolojik söylemlerin
merkezinde yer alan semboller olarak,

5-Ulusal, ekonomik, politik ve
askeri mücadelelerde katılımcı olarak.

Söz konusu derlemede ve özellikle
Kandiyoti'nin yaklaşımıyla, kadın ve
milliyetçilik konusunda birkaç adım daha
atılmış oldu. Üçüncü dünya, İslami ya da
sömürge sonrası adı verilen toplumlarda,
milliyetçiliğin modernleşme projeleriyle iç
içe geçtiğinin altı çizildi. Aidiyet sorununun
siyasetteki önemi vurgulandı ve kimlik
politikalarının milliyetçilik sorunsalını ne
denli etkilediği görülmüş oldu. **Son olarak
da, kadınların aidiyet ve kimlik
politikalarında önemli bir araç oldukları,
modernleşme, milli kimlik gibi konuların
kadınların bedenleri, kimlikleri ve
toplumsal konumları aracılığıyla
düzenlendiği ortaya çıktı.** Gerçekten de
tüm milliyetçilikler beraberlerinde “**yeni
kadın**” ve “**yeni aile**” modellerini de
milliyetçilik söylemleri üzerinden yeniden

kurgulamışlardır²³. Jayawardena, bu yeni
ailenin de yeni kadının da reformcu yerel
burjuvazinin modernlik hayallerine uygun
düştüğü için aranır olduğunu, ayrıca yeni
ailenin modern olma iddiası taşıyan
toplumlarda, eğitilmiş işgücü yaratma
açısından da işlevsel olduğunu
vurgulamıştır²⁴.

Sonuç olarak, birçok Üçüncü Dünya
ve sömürge sonrası milliyetçiliğinde
kadınlar “davet” yoluyla milliyetçi harekete
veya söyleme dâhil edilmişlerdir. Bu
Türkiye için de geçerlidir. **Yeni, eleştirel
kadın çalışmaları Cumhuriyetin ilk
dönemi üzerine bildiklerimizi
değiştirirse de, resmi Türkiye tarihi
kadınsız yazılmış bir tarih değildir.
Halide Edip Adıvar gibi kadınlarımız ilk
başta ulusal harekete davet edilmiş,
sonra da istenmeyen misafir ilan
edilmişlerdir**²⁵.

**Türk modernleşmesinin
toplumsal cinsiyeti**

Türkiye’de modernleşme üzerine
çalışmalar Osmanlı yenileşme devrinden
başlayarak, Kemalist dönem ve daha çağdaş
gelişmelere kadar genellikle hukuksal, siyasal
ve kurumsal alanlara öncelik tanımıştır²⁶.

²³ Sirman, a.g.m., s. 230-231.

²⁴ Sirman, a.g.m., s. 232.

²⁵ Altınay, a.g.m., s. 23.

²⁶ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar-
Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, (Çev.) Aksu
Bora, Fevziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç,

Ayşe Durakbaşı, “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler” başlıklı makalesinde; Türk modernleşme düşüncesinin, aydınlanma düşüncesindeki genelleştirilmiş insan kategorisi olarak **erkek ve rasyonalite** ile biyolojik cins olarak **kadın ve irrasyonalite** arasında karşıtlığın izlerini taşıdığını savunur. Modern feminitenin oluşumunda etkili olmuş temalardan biri, kadının dişi özellikleri ve kontrol edilmez bedensel özellikleriyle doğayla özdeşleştirilmesi, erkek öznenin ise akılla özdeşleştirilerek modern özne olarak tanımlanmasıydı. Batı düşünce tarihinde “kadın”, modern özne olan “erkek”in öznesi, modernin ötekisi olarak nitelendi. Toplumların bekası için yeni kuşakların yetiştirilmesinde toplumsal kodların iletilmesinde kadınlar, annelik rolleri nedeniyle, ulus devlet ideolojileri çerçevesinde tüm toplumsal projelerde merkezi öneme sahip oldu. **Kadınların geleneksel cinsiyet rolleri, milliyetçilik ideolojisi ve milli devletin “sosyal mühendislik” programlarında yeni anlamlar yükleyerek yeniden kurgulandı.** Modern ulus devletlerin pro-natalist (doğumu teşvik edici) ya da nüfus planlamasına yönelik politikaları çerçevesinde de bu politikaların

temel objesi olarak kadın bedeni ve kadının doğurganlığı rasyonel bir düzenlemeye tabi kılındı. Aile, ulusun ahlaki bir ünitesi olarak tanımlandı ve aile içi işbölümü geleneksel cinsiyet rollerine göre, evi geçindiren erkek ve ev bakımını üstlenen kadın olarak belirlendi²⁷.

İmparatorluktan Cumhuriyet’e geçişte eşlik eden **Doğuculuk/Batıcılık** eksenindeki tartışma Türk toplumunu eski/yeni, geleneksel/modern, sağ/sol, resmi/öteki, İslamcılık/laik vb. kutuplara bölmüştür. Bu bağlamda modernleşme sancıları özellikle toplumsal cinsiyet ve kadın imgesi üzerinden yansımalarla neden olmuştur. Türkiye’de bu bölünme ve kopuşun yol açtığı kaygıların simgesel olarak cinsel kimlikler alanına, özellikle de **“kadın”** kimliğinin kurgulanmasına projekte edilmiştir. Yeni koşulların zorladığı yeni bir kimlik arayışı içindeki Türk aydını, çevresindeki bildik dünyanın değişiyor olmasının yarattığı **“yersiz-yurtsuzluk”** (muhacirlik) duygusuyla ve geleneği temsil eden babanın artık varolmamasından kaynaklanan, gerektiğinde sığınabileceği güvenli bir korunaktan yoksunluğun yol açtığı paronayla baş etmek durumunda kalmıştır. Ayaklarının altındaki zemin kayganlaşırken **“tutunduğu dal”** ise

Ferhunde Özbay, Metis Yayınları, İstanbul, 1997, s. 202.

²⁷ Ayşe Durakbaşı, “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu:

Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berktaş Hacımiraçoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 36.

Batı'daki modernleşmeci erkek kardeşinin yaptığı gibi, kendi denetiminde bir **“yeni kadın”** imgesi yaratmak ve yeni koşullar altında bile değişmeyen bir şeyler olduğunu kanıtlamak üzere eski ataerkil ideolojiyi yeni koşullara uygun biçimde yeniden üretme çabasına girişmiştir²⁸.

Türk ulusunun tanımlanma pratiği olan Türk milliyetçiliği, bütün geç uluslaşan veya sömürge deneyimi üstüne kurulan diğer milliyetçilikler gibi, ‘Batı’ ile olan ilişkisinde patolojik yarılmalar, şizofrenik parçalanmalar ile birlikte var olmuştur. Sonradan uluslaşan topluluklar, kendi kimliklerini -bütün benzeşme, aynılık iddialarına rağmen- ilk uluslar olarak ortaya çıkan kapitalist toplumlara göre bir fark olarak tanımlamak zorunda kalmışlardır. Yeni bir ulus- devletin yaratılması gereksinmesinden türeyen düzenleme stratejileri ile sermaye ve kapitalist piyasa mantığının düzenleme stratejilerinin farklılaşması, dikkat gereken özgünlüklerin yaratıcısıdır. Bu farklar ulus-devleti veya kapitalist piyasayı düzenlemeye yönelik cinsiyet rejimleri arasındaki farkları da gösterir. **Kapitalist piyasa dinamikleri, kadınların**

ve erkeklerin ücretli işgücü hâline dönüştürülmesi eğilimleri yaratırken; ulus-devlet yaratma süreçleri, erkekleri vatansever askerler, kadınları da doğurgan analar ve sadık eşler hâline dönüştürme dinamikleri yaratma eğilimindedir²⁹.

Osmanlıda modernleşme ve kadınlar (Tanzimat ve II. Meşrutiyet)

Modernleşmeye yönelik reformlar Osmanlı yönetimi tarafından ilk kez 18. yüzyılda benimsendi. Bu reformlar esas olarak Fransız danışmanların önerileri uyarınca orduyu modernleştirmeyi amaçlıyordu. 1826 yılında yeniçerilik kaldırılarak profesyonel yeni bir ordu kuruldu. 1839 yılında Sultan Abdulmecid, Osmanlı'nın sivil ve politik kurumlarını yeniden düzenleyecek sivil reformları başlatan **Tanzimat Fermanı**'nı ilan etti. Bu reformlar teokratik sultanlıktan modern devlete geçişin ciddi işaretleriydi. Başlangıçta kadınlara ilişkin reformlar, bir ebe okulu (1842), kadınlar için bir öğretmen okulu ve bir kız ilkokulundan (1870) ibaretti³⁰.

19. yüzyılda Fransız yazınından ilham alan yeni bir edebiyat hareketi ortaya

²⁸ Fatmagül Berktaş, “Doğu ile Batı’nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kurgulanışı”. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası: Modernleşme ve Batıcılık*. Cilt 3. (Ed.) Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 275.

²⁹ Sancar, a.g.m., s. 202-203.

³⁰ Ayşe Kadioğlu, “Cinselliğin İnkârı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (Der.) A. Berktaş Hacımirzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 91.

çıktı. Daha sonra Genç Osmanlılar diye adlandırılan bu hareketin yandaşlarından çoğu, Fransızca öğrenimi görmüş ve rejime yönelik eleştirileri nedeniyle sürgün edilmişlerdi. Genç Osmanlıların ürettiği yazın, o dönemde ağır basan modernleşme eğilimlerini sınırlama çabasıyla öne çıkmaktaydı. Genç Osmanlıların önde gelenlerinden Namık Kemal'in yapıtlarının problematiği, modernleşmenin çapı ve bunun İslamiyet ile uyumu oluştuyordu. **Namık Kemal kadınların kapatılmasına sık sık temel bir kural olarak değiniyor ve modernleşmenin sınırlarını cinsler arasındaki tedirgin ilişkilere göre belirliyordu.** Örneğin, İslami ahlak kurallarının terk edilmesinin ve Batılılaşmanın, rasgele cinsellikle eşanlamlı olduğunu ileri sürüyor, buradan çıkarak geleneksellik ile modernlik arasında bit tür denge sağlamak için kadınların kapatılmasına ilişkin uygulamaların devamında ısrar ediyordu. Doğu ile Batı ya da geleneksellik ile modernlik arasında bir denge kurulmasını ana problematik olarak gören zamanın diğer reformcu aydınları da Namık Kemal'in düşüncelerini paylaşıyorlardı³¹.

Böylece Osmanlı devletinde Tanzimat Fermanı ile kadınlara bazı hakların

verilmiş ve daha önce konu edilmeyen kadınlar yavaş yavaş tartışmaya açılmıştı. Bu dönemde çeşitli kadın gazetelerinin ve dergilerinin yayın hayatına girmesiyle Osmanlı kadınlarının hayat hakkı arayışları başlamıştı³².

Kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olmak için 19. yüzyılın son çeyreğinde ve 20. yüzyılın başlarında mücadelelerini sürdürdüler. 1896 yılında Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye, roman ve makaleleriyle hep kadın sorununu işlemiş, çok karılığ bir doğa yasası olarak kabul gören Mehmet Esat Efendi'ye karşı sürdürdüğü polemikleriyle ün kazanmıştır. *Nisvan-ı İslam* adlı kitabıyla Osmanlı toplumunda kadının durumunu bir kadın olarak ilk defa ayrıntılı bir şekilde çözüm önerileriyle ele alan Fatma Aliye³³, İslami yasalara göre kadınların eğitiminin engellenmediğini belirterek, kadınları eğitim görmeye ve toplumsal alana katılmaya çağırmıştır. Kadınların eğitilmesi çağrıları, **“kadın doğasının dolaylımsız bir parçası”** olarak görülen cehaletin sonuçlarını vurgulamaktaydı. Dolayısıyla kadınlar, **“önemli erkeklerin müstakbel eşlerine yaraşır, ciddi bir Batı ve Doğu eğitimine”** tabi tutuldular. 1895 yılında kadın yazarlar, düşüncelerini Osmanlı'nın ilk haftalık kadın

³¹ Kadioğlu, a.y.

³² Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışlarının Bir Hikayesi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

³³ Necla Arat, *Kadın Sorunu*, Say Yayınları, İstanbul, 1986, s. 107.

dergisinde dile getirmeye başladılar. Dergi kadınların iyi anne, iyi eş ve iyi Müslüman olma üçlü hedefine ulaşmak için eğitilmeleri gerektiğinin altını çiziyordu. Bütün bunlar, kadın sorunlarının aile çerçevesinde tanımlandığına işaret etmekteydi.

Geleneksellik ile modernlik arasındaki fırtınalı sular üzerinde bir köprü oluşturan kadın, birey ve yurttaş değil, anne ve eş olarak tanımlanıyordu.

Modernleşmeye yönelik reformlar sürecinde kadınlara bir yandan gereğince modern olup, bir yandan da cinsiyetsizlik ve iffet gibi bazı geleneksel erdemleri koruyarak denge sağlama rolü yüklenmiş, kadının kamusal alandaki görünürlüğü bu tarihsel konjonktürde modernliğin simgesi olarak önem kazanmıştır³⁴. Ancak II. Meşrutiyetin ilanıyla başlayan liberalleşme rüzgarları kadın konusunda da yenilikler getirmiş, bir önceki dönemden farklı olarak kadınlar kendi hak mücadelelerini kendileri vermeye başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadının toplumsal hayata katılması için yaptığı girişimlerin de etkisiyle Darülfünun'un edebiyat fakültesindeki genel derslere kız öğrencilerin erkeklerle devamı, kadın cemiyetlerinin kurulması, Türk Ocaklarında kadın konulu konferanslar vb. **“kadınların feminist içerikli”** istekleri

başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti muhafazakâr kesimden bu konuyla ilgili tepkiler alınca duruma göre kadınların tarafını, duruma göre de muhafazakârların tarafını tutmuştur³⁵.

Politik düşünce alanının sınırları, bir yanda olumlu ve olumsuz yönleriyle Batılılaşmayı seçenler, diğer yanda hem İslam ahlakına bağlı kalanlar hem de İslam öncesi Türk geleneklerini yeniden gündeme getirenler tarafından tanımlanmakta, birbirleriyle örtüşen bu üç düşünce akımı, **Batıcılık, İslamcılık ve Türkçülük** birbirinden ayırt edilememekteydi. Batı düşünce taraftarları dinsel ahlak yerine evrensel hümanizmayı getirmeye çalışırken, İslamcı akımlar ise bunu eleştiriyor, İslam töreleri ve ahlakı üstünde yükselen toplumun devamlılığını tehlikeye düşüreceğini savunuyorlardı³⁶.

Türk modernleşmesinin ana dokusunu oluşturan milliyetçi düşünce, Batıcılık akımları etkisinde kalarak şekillenmiş olmasına rağmen, Batı'dan farklarını tanımlamak zorunda kalmıştır. Bu farkın en yaygın tarzı olan uygarlık (bilim) ile kültür arasında yapılan fark tanımından

³⁴ Kadioğlu, a.g.m., s. 91-92.

³⁵ Ayşe Sevim, “Medeni Kanunun Kabulüne Dek Türkiye’de Feminizmin Nabzı Atıyor muydu”

<http://arsiv.netpano.com/turkiyede-feminizmin-nabzi-atiyor-muydu/> Erişim Tarihi: 11.06.2017

³⁶ Kadioğlu, a.g.m., s. 92.

türeyen “**millî kültürü koruma**” gereği söylemine dönüşmüştür³⁷.

Bu söylem yayın hayatında da kendini hissettirmiş ve dönemin tüm dergilerinde ideal Müslüman kadın batılılaşmış kadın imajına karşıtlığı ile sunulmuştur. Bir yandan Batılılaşmış kadın mutsuz, ezilen, kadın olarak vurgulanırken, diğer yandan da dejenere olmuş, ahlaki bakımdan çökmüş Batının kadınlarını taklit eden Müslüman kadınların da onlar gibi olacakları, hem kendilerinin doyumlu olmayacakları hem de toplumda daima huzursuzluk kaynağı olup kargaşa çıkaracakları görüşü ağırlık kazanmıştır³⁸. Bir taraftan modernlikle İslam’ı uzlaştıran argümanlar ortaya çıkarken, öte yandan belli bir feminizm türünün İslam öncesi Türk kökenlerine değiniliyordu. Türk milliyetçiliğinin en önde gelen kuramcısı Ziya Gökalp ise, ısrarla İslam öncesi Türk toplumlarına atıfta bulunarak, Orta Asya’nın özgür göçebelerindeki kadın özgürlüğünün eski Türk geleneklerinin bir ögesi olduğunu ileri sürüyordu. Batıcı, İslamcı ve Türkçü akımlar kadınlar konusunda iki noktada birleşmekteydi. Birincisi; hepsinin kadınlara büyük toplumsal projelerinin birer nesnesi gözüyle

bakmalarıydı. İkincisi; bazıları kadını kamusal alana katılmaya teşvik ediyor, ama hiç eksiksiz hepsi de kadının alanını ailenin sınırları içinde tanımlıyordu. **Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünden hemen önce, hem kadınların bizzat kendileri hem de devlet, onları esas olarak ev ve yuvadan sorumlu görüyorlardı. Ancak eğitilmiş kadınlar Osmanlı aile sistemine karşı seslerini yükseltmeye başlamışlarsa da ana söylem; ilerleme ve eğitimi konu almakta, kadınların eş ve anne kimliği tartışılmamaktaydı**³⁹.

Türk Milliyetçiliği, özellikle II. Meşrutiyet Döneminde giderek hakim paradigma haline gelmiş, Türkiye’de “**modern feminite**”nin ve “**maskulinite**”nin çerçevesi bu ideoloji tarafından çizilmiştir.

Tanzimat Fermanı ile gerek Müslüman gerekse gayri Müslim olan her vatandaş yasalar önünde eşit hale getirilmiştir. Gayrimüslim kadınların yararlanabildikleri, sınırlı biçimlerde de olsa, genel olarak “içtimai” özel olarak da eğitim ve çalışma hayatına katılabilmeyi mümkün kılan kimi haklardan Müslüman kadınların da yararlanması gereğini savunan görüşler

³⁷ Sancar, a.g.m., s. 204.

³⁸ Feride Acar, “Türkiye’de İslamcı Hareket ve Kadın, Kadın Dergiler ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Bir İnceleme”, 1980’ler Türkiye’sinde

Kadın Bakış Açısından Kadınlar, (Haz.) Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 86.

³⁹ Kadioğlu, a.g.m., s. 92-93.

ortaya konmuştur. Ancak bu görüşler çoğunlukla, kadınların daha iyi analar ve daha iyi eşler olabilmeleri için süratle cehalet ve toplumsal ataletten kurtarılmaları ve böylece aynı zamanda İslamiyet'in kendilerine vermiş olduğu hak ve ödevleri hakkıyla yerine getirebilmeleri adına meşrulaştırılmıştır. II. Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti kadrolarının siyasi felsefeleri üzerine bina eder göründükleri Fransız Devrimi'nin **"eşitlik, kardeşlik, özgürlük"** ilkeleri dahilinde kadınlara gereken yerin verilmeyeceğinin anlaşılmasıydı. **Dönemin önde gelen kadın yazarı ve kadın hakları savunucusu Fatma Aliye'nin kardeşi ve eğitimci Emine Semiye gibi bu girişime destek vermiş, seçkin kadınları hayal kırıklığına uğratmış ve kadın konusundaki toplumsal eleştirilerini daha keskin bir biçimde dile getirmelerine neden olmuştur**⁴⁰.

1908'de II. Meşrutiyetin ilanıyla kadınlar çok sayıda dernek kurmuş ve çok sayıda yayın çıkararak bu alanda doruğa ulaşmıştır. Özellikle aile içinde, zevcelik ve annelik rolleriyle sınırlandırılmalarını eleştiren, eğitim, çalışma ve toplum

hayatına katılma talepleriyle ortaya çıkan güçlü bir kadın hareketi meydana gelmiştir⁴¹.

Modernleşme sürecinde kadınlara, bir yandan gereğince modern olup, bir yandan da cinsiyetsizlik ve iffet gibi bazı geleneksel erdemleri koruyarak denge sağlama rolü yüklenmiş, kadının kamusal alandaki görünürlüğü bu tarihsel konjonktürde modernliğin simgesi olarak önem kazanmıştır⁴². Nezihe Muhittin, Şükufe Nihal gibi feminist kadınlar, II. Meşrutiyet'ten sonra **"hürriyet, hürriyet"** diye sokaklara çıkmışlar, fakat İttihat ve Terakki yöneticilerinin kadınlara vaatlerini tutmamaları nedeniyle, Meşrutiyet'in 5. Yıldönümünde *Kadınlar Dünyası* adlı bir dergi bunu **"Erkeklerin Milli Bayramı"** diye nitelemiş, "Hâlâ yaşamakta olduğumuz bu esaret devresinden bizi de kurtarınız" şeklinde çağrıda bulunmuştur⁴³. Bu dönemde kurulan çok sayıda kadın derneklerinin sayısı I. Dünya Savaşının başlamasıyla artmış, kadınlar daha aktif hale gelmişlerdir. Erkeklerin cepheye gitmeleriyle boşalan memuriyetlere ister istemez kadınlar doldurulmaya başlanmış,

⁴⁰ Ayşe Saktanber, "Kemalist Kadın Hakları Söylemi", *Kemalizm: Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 2, İletişim Yayınları, 2002, s. 324.

⁴¹ Şirin Tekeli, "1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar", *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, (Haz.) Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 30.

⁴² Kadioğlu, a.g.m., s. 95-96.

⁴³ Zülal Kılıç, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (Der.) A. Bertay Hacımiraçoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 347-360; Aytunç Altındal, *Türkiye'de Kadın*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s. 99.

iş gücü piyasasında (postahanelere, telgrafhanelere, hastahanelere) kadınlara gereksinim duyulmuştur. I. Dünya Savaşı ve onu takip eden Kurtuluş Savaşı sırasında değişen koşullar nedeniyle kadınların toplumdaki statülerinde farklılıklar meydana gelmiştir. Bu dönemde sosyal ve siyasal yaşamın içine giren kadınlarda belli bir biçimde ideolojik bir bilinçlenme oluşmaya başlamış, artık sadece kendi sorunlarını değil toplum sorunlarını da tartışabilecek bir düzeye ulaşmışlardır. Öte yandan kadınların toplumsal hayata dahil olup olmaları konusundaki fikir ayrılıkları bu gelişmeyle kutuplaşmaya dönmüştür. Bu yöndeki tartışmalar devam ederken, 1917 yılında kabul edilen bir kararnameyle evlenme din adamlarının yetkisinden alınarak devlete bağlanmıştır. Yine bu kararnameye göre boşanma hakkı kadınlara da verilmiş ve çok eşlilik kadınların rızasına bırakılmıştır. Bu kararnamenin oluşmasında savaş koşulları etkili olmuştur⁴⁴.

Kurtuluş Savaşı ve kadınlar

I. Dünya Savaşı'nı takiben başlayan Kurtuluş Savaşında da kadınlar aktif rolleriyle karşımıza çıkıyor. Mesela İzmir'in işgalini protesto amaçlı yapılan mitinglerde kadın hatiplerle karşılaşıyoruz. Yine Kuvayı Milliye'nin 29 Kasım 1918'de

tüm kurumları bir araya getirme amaçlı düzenlediği Milli Kongre'ye katılan 50 örgütün 16'sının farklı amaçlarla kurulan kadın dernekleri olduğunu görüyoruz. Kurtuluş Savaşı'nın I. Dünya Savaşı'na göre çok daha büyük ölçüde ve boyutta her sınıftan kadını etkilediğini söylemek yanlış olmaz. **Bu dönemde kurulan dernekler; Asri Kadın Derneği, Müslüman Kadın Birliği, Anadolu da ise Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi ile Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'dir.** Bu derneklerin başlıca amaçları Avrupa Kamuoyuna tüm Türk Ulusu'nun birlik içinde savaşa hazır olduklarını göstermekti. Kurtuluş Savaşı'na kadınlar hem cephe gerisinde hem de cephede aktif olarak katıldılar. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve onu takip eden Kurtuluş Savaşında savaş ortamının yerleşik kuralların üzerine çıkması ile kadınların toplumdaki statüleri farklılık göstermiştir. **Sosyal ve siyasal yaşamın içine giren kadınlarda belli bir biçimde ideolojik bir bilinçlenmenin bu dönemde oluşmaya başladığını söyleyebiliriz.** Kadınlar artık sadece kendi sorunlarını değil, toplum sorunlarını da tartışabilecek bir bilinç düzeyine ulaşmışlardır. Her ne kadar kadınlar Kurtuluş Savaşı esnasında zihinsel gelişimlerini tamamlamamışlarsa da kendi

⁴⁴ Sevim, a.g.m.

benliklerinden de bütünüyle habersiz değildiler. Özellikle büyük şehir kadınları neler istediklerinin farkındalardı. Taşra kadınları için böyle büyük bir yargı kullanamayız kuşkusuz. Ama onları da çalışma hayatına iten I. Dünya Savaşı'ndan ve yine onları bizzat cephenin içine sürükleyen Kurtuluş Savaşı'ndan sonra artık eskisi gibi yalın bir dünya görüşüne sahip olmadıklarını söyleyebiliriz. Fakat varılan bilinç düzeyinin hem şehir kadınları adına hem taşra kadınları adına ne kadar feminist bir yapı içerdiği kuşku götürür. Şüphesiz taşra kadınlarının feminist istekleri şehir kadınlarına göre daha azdı. Zaten onlar yine üretim aşamasında oldukları için şehir kadınları kadar sosyal baskı altında değillerdi⁴⁵.

Kemalizm ve kadınlar

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanından sonra, ekonomik, politik ve toplumsal reformları da içeren daha planlı bir Avrupalılaşma süreci başlatılmıştır. Halifeliğin kaldırılması ile laikleşme sürecine girilmiştir. Fesin yasaklanması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, takvimin değiştirilmesi, Latin harflerinin benimsenmesi ve ezanın Türkçe okunması gibi modernleşmeye yönelik Türkiye'nin sosyopolitik yapısında birçok yenilik

yapılmıştır⁴⁶. Deniz Kandiyoti, **Atatürk'ün peçeyi hiçbir zaman yasaklamadığını, ancak erkeklerin giymeyi seçtikleri başlıklara gelince çok katı davrandığını, bu olgunun göz ardı edildiğine dikkati çekmektedir**⁴⁷. Söz konusu Batılılaşma hareketi içinde, 1926 yılında Türk Medeni Kanununun kabulü toplumsal hayatın İslam şeriatına göre düzenlenmesine son veren en önemli gelişmedir. Medeni kanun, kadınla erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel varsayımına dayanıyor, çokeşliliği ve vekâletle evlenmeyi yasaklıyor, boşanma, velayet ve miras konularında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyordu. **Oysa aynı yasa, kocayı evin reisi ilan ederek, anlaşmazlık halinde çocukların velayetini babaya vererek, kadının dışarıda çalışmasını kocanın iznine bağlayarak ve ailenin temsil hakkını birincil derecede kocaya vererek evlilik içi ilişkilerde erkek egemenliğini muhafaza ediyordu.** İslam ataerkilliği ortadan kaldırılırken, yerine “Batı” ataerkilliği önerilerek yaşamın yeniden düzenlenmesine girişildiği, birbiriyle büyük ölçüde örtüştüğü, bunun ise, Cumhuriyetin kuruluş döneminde dinsel öğretiyle beslenen yaygın toplumsal cinsiyet değerlerine en temelden karşı çıkılmamış olduğunu gösteriyordu⁴⁸.

⁴⁵ Sevim, a.g.m.

⁴⁶ Kadioğlu, a.g.m., s. 93.

⁴⁷ Kandiyoti, a.g.e., s. 213.

⁴⁸ Saktanber, a.g.m., s. 326.

Şirin Tekeli, erkeğin ailenin reisi olarak kabul eden Medeni Kanun'un gerçekte cinsler arası eşitlik statüsünü olanaksız kıldığını, üzerinde hemen hemen hiç durulmayan bir konu haline geldiği gibi, özel hayatlarında, karı-koca ilişkilerinde hüküm süren ataerkil ilişkilerin eleştirisi seçkin kadınların gündeminden tamamen çıktığını belirterek, bu kadınların gözünde Türkiye'de henüz eğitim olanağı bulamamış, onun için de yasaların tanıdığı hakları yeterince kullanamayan kırsal kesim kadınının hem üretimde hem de evde çalışmak, ama hak ettiği saygıyı görememek gibi bir sorununun olduğunu ifadeyle onları şu sözlerle tanımlamaktadır: ***“Kendileri ise kadının ezilmesi, erkeğe bağımlılığı gibi sorunların ötesindeydiler, bunları aşmışlardı: Onlar “ kurtulmuş kadındılar!”⁴⁹...***

Bu gelişmelerin ardından Cumhuriyet'in kadınlarına 1934 yılında yerel, 1935 yılında da genel seçimlerde oy kullanma hakkı verilmiştir. Bu kararı takiben, 1935-39 Meclisi'ne Atatürk'ün denetimi ve desteğiyle parlamentoya 18 kadın milletvekili girmiştir. Kadın oranı

tüm milletvekillerinin % 4.5'ini oluşturmuştur⁵⁰.

II. Meşrutiyet Döneminde Meclis-i Mebusan'ın açılışını kadınların da izlemesine izin verilmezse ***“biz de İngiliz kadınları gibi nümayiş yaparız”*** diye tehdit savuran kadınlar Fransız kadınlarının henüz siyasal haklarına sahip olmadığı, bu haklar için şiddetli bir mücadele veren İngiliz kadınlarının⁵¹ ise parlamentoda çok küçük bir oranda temsil edildiği bir süreçte çok daha erken seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır⁵². Ayşe Kadioğlu, **Cumhuriyet döneminin başlarında kadınlara “tepeden” verilen bu hakların kadınları 19. yüzyılın egemen akımlarının biçtiği rolden daha üst bir düzeye çıkardığına dikkat çeker⁵³**. Ayşe Gül Altınay ise, **“Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm”** başlıklı yazısında; 1980'lere kadar Kemalist reformların kadınları kurtardığına dair toplumda bir mutabakatın olduğunu, bunun tartışma konusu dahi yapılamayacağını, kadınların başka ülkelerdekine tersine, hakları için mücadele vermek zorunda kalmadıklarını ve her türlü hakkın onlara Atatürk tarafından hediye edildiğinin

⁴⁹ Tekeli, a.g.m., s. 31-32.

⁵⁰ Saktanber, a.y.

⁵¹ 1903'de, Emmeline Pankhurst'un evinde toplanan Bağımsız Emekçiler Partisine ait bir grup kadın “Kadınlara Oy Hakkı” sloganıyla Toplumsal Siyasal Kadınlar Birliğini oluşturarak, uzun mücadelenin sonunda İngiltere'de kadınlar erkeklerle eşit oy hakkı elde etmiştir. Bkz. Sheila Rowbotham, *Kadının*

Gizlenmiş Tarihi, (Çev.) Nilgün Şarman, Payel Yayınları, İstanbul, 2011, s.132-152.

⁵² Fatmagül Bertay, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 95.

⁵³ Kadioğlu, a.g.m., s. 94.

düşünüldüğünü, akademik çalışmaların da bunu desteklediğini, hatta feminist araştırmacıların dahi tarihi bu bakış açısından değerlendirdiğini, fakat son zamanlarda yapılan kadın tarihi çalışmalarını dikkate alarak özellikle Osmanlı'nın son döneminin ve Cumhuriyetin ilk yıllarının farklı bir resmini çizmeye başladıklarını ifade ederek, Şirin Tekeli'nin, **“hepimizin tekrarladığı biçimde, Türkiye’de kadın haklarının Atatürk tarafından ‘tepeden inme olarak verildiği’ tezi haksızdır; yanlıştır”** sözlerine yer verir⁵⁴.

Cumhuriyet’in ilanından önce 12 Aralık 1922’de Nezihe Muhittin, kadınların siyasal hakları konusunda mücadele etmek üzere Kadınlar Halk Fırkasını kurar. Ancak 1923 yılında kurulacak olan Halk Fırkasına rakip olabileceği endişesiyle bu partinin açılışına izin verilmez. Parti girişimleri başarısız kalınca, Nezihe Muhiddin ve arkadaşları bu oluşumu 1924 yılında Türk Kadın Birliği’ne dönüştürerek mücadelelerini sürdürürler. Mart 1927’de birliğin İstanbul’da düzenlediği kongrede bizzat temsil hakkı talep edeceklerini açıklar ve ilk aşamada oy hakkı isterler. Ancak bu çıkış iktidar tarafından zamansız bulunur ve Birliğin başkanı Nezihe

Muhittin ve arkadaşları “idari usulsüzlük” iddiasıyla yönetimden uzaklaştırılırlar. Yeni yönetim döneminde ise kadınlar siyasal hak taleplerini geri çekmese de eskiye oranla sesleri daha kısık çıkar⁵⁵. Daha sonra bu Birlik, İstanbul’da 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresini topladıktan on gün sonra 1935 yılında kapatılır. Tek Parti Hükümeti döneminde Türk Kadın Birliği gibi Türk Ocakları ve Mason Derneği de kapatılarak aynı kaderi paylaşır⁵⁶.

“Türk kadınlarının artık erkeklerle eşit haklara sahip oldukları için” böyle bir örgüte gereksinimleri kalmadığı” gerekçesiyle, cumhuriyetle köprüsünü kuran Türk Kadınlar Birliği’nin kapatılmasıyla tabandaki bağımsız kadın hareketine de son verilmiştir⁵⁷. 19. yüzyılda tabandan başlayan bu kadın hareketi uzun soluklu bir mücadeleden sonra tepeden gelen baskılar neticesinde önlenmiş ve gelişimine yönelik bütün çabaları da boşa çıkarmıştır⁵⁸.

Deniz Kandiyoti ise, Ortadoğu ülkeleri arasında Türkiye’nin, kadın hakları meselesini erken tarihte, açık ve yaygın biçimde ele alan tek devlet olduğunu, ancak, bu hakların batı örneğinde olduğu gibi eşit oy hakkı için mücadele eden kadın

⁵⁴ Altınay, a.g.m., s. 19.

⁵⁵ Saktanber, a.g.m., s. 327.

⁵⁶ Ceren İşat, *Türk Kadınlar Birliğinde Devlet ve Sınıf İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, (basılmamış yüksek lisan tezi), Ankara, 2006.

⁵⁷ Tekeli, a.g.m., s. 31

⁵⁸ Kadioğlu, a.g.m., s. 95.

hareketi aracılığı ile kazanılmadığını, iktidardaki **“Batılaşma”** ve **“Muasırlaşma”** hedeflerini gerçekleştirme amacındaki aydınlanmacı seçkinler tarafından sağlandığına değinmekte ve faşist devletlerin **“çocuk, mutfak, kilise”** ideolojisinin aksine, Batılı demokratik uluslararası haklı bir yere sahip olduğunu simgelemek için bu hakların Türk kadınına verildiğini vurgulamaktadır⁵⁹. Ancak Zehra Toksa, “Cumhuriyetin Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar” başlıklı makalesinde; Cumhuriyeti benimseyen ve destekleyen Osmanlı hareketinin öncü kadınlarının **“Cumhuriyetin öz evlatları”** arasına giremediğini, Türkiye Cumhuriyeti’nin **“asil kadını”** olarak yücelttiği Anadolu kadını karşısında, onları dışlayan bir tutum izleyerek geçmiş simgeleyen bir anlatımla, **“İstanbul kadınları”** olarak anıldıklarını belirtmektedir⁶⁰.

Türk modernleşmesinde yeni kadın/yeni aile

Milliyetçi düşünce temelinde oluşturulan Türk modernleşmesi daha önce de belirtildiği üzere Batıcılık akımları etkisinde kalarak şekillenmiştir. Ancak kendisini Batı’dan farklı tanımlamak için millî kültürü koruma gereğini ön plana

çıkarmıştır. **Türk modernleşmeci elitlerinin modern olma ama Batı’dan farklı olma gereksinimi olarak damgasını vurmuştur.** ‘Batı’ içinde kalarak ‘fark’ oluşturmak süreci, kurucu elitlerin eril zihniyetiyle beslendiğinde, zamanla cinsiyetlenmiş anlamlara dönüşmüştür. Kurucu iradenin, ‘Batı gibi’ yaşamak; ama, ‘erkeklik’ dışında kalan bir alandan bir ‘gösteren oluşturmak’ aracılığıyla kültürün temsilini düzenleme iradesi millî kültürün **kadın/aile** öznesini yaratmıştır. Batılı olmayacak olanın temsilini olanaklı kılan göstergeler alanı kadın ve aile etrafında odaklanan ve esas olarak cinsel ahlâkın düzenleme alanına yönelmiştir. **İşte bu anlamda, Türk modernleşmesinin kurucu öğelerinden biri olan modern Türk kadını aslında Batı’dan bir ‘fark’ tır**⁶¹.

Osmanlı İmparatorluğu’nda modern aile biçimi arayışı, milliyetçilik hareketlerinin yükselişiyle eş zamanlıdır ve o hareketler tarafından beslenmiştir. İlerici erkeklerle kadınların kurdukları bir **milliyetçi/feminist** ittifak eğilimi daha çok işlevsel olan yeni bir kadın ve aile söylemi yarattı. Kadınların okuryazar olmamaları, eve kapatılmaları ve erkeğin birden çok

⁵⁹ Kandiyoti, a.g.e., s. 67-68.

⁶⁰ Zehra Toksa, “Cumhuriyetin Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, 1998, s. 71-88.

⁶¹ Sancar, a.g.m., s. 204-205.

kadınla evlenebilmesi, bu söylemde, nüfusun yarısının insan haklarının çiğnenmesine neden olduğu için değil, cahil anneler, sığ ve düzenbaz eşler, istikrarsız evlilikler ve tembel, üretken olmayan bireyler yarattığı için eleştirilmektedir. Bu nedenle aile reformunun, devlet ve toplumun kendini yenileyebilmesi için zorunlu görülmektedir. Eşlerin birbirini seçerek evlendikleri, arkadaşlık ilişkileri ve istikrarlı tek eşliliğe dayanan **çekirdek aile**, daha sağlıklı bir ulus yaratmaya en uygun aile biçimi sayılıyordu. Bu düşünceden hareketle Osmanlı İmparatorluğu'nda aile hukukuna 1917 yapılan ilk müdahale ile geleneksel Osmanlı ailesinin yerine yenilikçi idealleri doğrultusunda oluşacak çekirdek **“Milli Aile”** konulmak istenmiş⁶² ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmış⁶³. Kandiyotiye göre, bu çekirdek aile de Osmanlı ataerki düzenine erkek başkaldırısının bir biçimiydi ve böyle bir başkaldırı ancak söz konusu erkekler kendi kuşaklarından kadınları da peşi sıra sürükleyebilirlerse başarılı olabilirdi⁶⁴.

Türk modernleşmesinin kadını ve erkeğini başka milletlerinkinden farklı olarak tanımlamaya çalıştığını, hem kendi milli özünü hem de toplumsal cinsiyet ilişkilerini yarattığını, Batılılaşma projelerinin benimsenmesinden itibaren kadın imajının geleneksellik ile çağdaşlık arasındaki tartışmalı sınırda kaldığını ve bugün dahi hâlâ etkisini sürdürdüğünü görmekteyiz.

Türkiye’de Batılılaşmaya yönelik politikaların başlangıcından bu yana, toplumu düzenlemeyi hedefleyen temel projelerde kadın sorunları hep merkezde olmuş; ekonomik, politik ve kültürel gelişmenin yönüne ilişkin tartışmalarda, kadın imajına çok sık değinilmiştir. Bir yandan kadının statüsüne uygarlığın popüler bir göstergesi olarak bakılırken, öte yandan kadınların sırtına, ulusal erdemleri ve özgürlüğü korumak gibi güç bir ödev yüklenmiştir⁶⁵. Uluslaşma süreçlerine koşut modernleşme projelerinin gündeme girmesinden bu yana, kadınlar büyük toplumsal projelerin nesnesi olmuşlardır.

⁶² II. Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti, “milli aile” yaratma politikası çerçevesinde evlilikleri çöpçatanlığa vardiyecek derecede teşvik etmekteydi. Savaş yıllarında Harbiye Nazırı Enver Paşa’nın girişimleriyle kurulan “Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi”, aile hayatının çöküşünü önlemek amacıyla bünyesinde çalışan memur ve işçiler için zorunlu evlilik ilkesi

getirmiş, damat ve gelin adaylarını tanıştırmak için günlük gazetelerin baş sayfalarında adayların özgeçmişlerini içeren ilanlar yayınlamışlardı. Bkz. Berktaş, 2010, a.g.e., s. 103.

⁶³ Kandiyoti, a.g.e., s. 97-98.

⁶⁴ Kandiyoti, a.g.e., s. 174.

⁶⁵ Kadioğlu, a.g.m., s. 89.

Öncelikle “**eğitilmesi gereken birer eş ve anne**” olarak rolleri devam ederken, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki reformlar onları, iyi eş ve anne olmalarının yanı sıra “**ulusu eğitmek**” yani öğretmen olmakla görevlendirilmiş “**yurtsever yurttaşlar**” olarak konumlandırmıştır.

Üstün özelliklere sahip Cumhuriyetin ideal kadını yaratılmaya çalışılmış ve bu tip romanlara yansımıştır. Kadınlık ve cinsellik konularında Batı karşıtı görüşlere sahip milliyetçi feminist bir söylemin savunucusu olan dönemin en ünlü kadın yazarlarından Halide Edip Adıvar’ın romanları; akıllı, bilgili, milli ahlak ve kültürüne bağlı, kendi hayatını kendi tayin edebilme yeteneğine ve önder bir kişiliğe sahip, dürüst ve mütevazı gibi üstün özellikler taşıyan kadın karakterler üzerine kuruludur. Bu üstün kadın karakter, namus ve iffetine, ailesine düşkün, dini inançları olan bir kişi olarak betimlenir. Ayrıca özveri ve analık erdemlerini vurguladığı kadınları erkeklerine uğraşlarında fedakârca eşlik eden cinsiyetsiz yoldaşlar olarak tanımlar⁶⁶.

Mustafa Kemal Atatürk, İzmir Kız Öğretmen Okulunda 14 Ekim 1925

⁶⁶ Hülya Adak, “Otobiyografik Benliğin Çok Karakterliliği, Halide Edib’in İlk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet”, *Kadınlar Dile Düşünce*, (Der.)

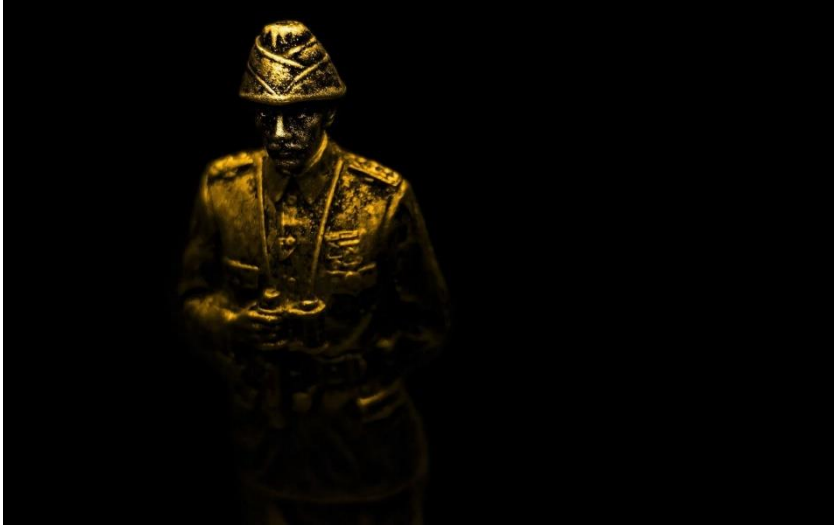
tarhinde yaptığı konuşmasında yeni Türk kadınının nasıl olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmektedir⁶⁷: “*Türk kadını dünyanın en münevver, en faziletkâr ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklette değil; ahlâkta, fazilette ağır, vakur bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi, Türk’ü zihniyetiyle, bazusiyle, azmiyle muhafaza ve müdafaaya kadir nesiller yetiştirmektir. Milletin menbaı, hayatı içtimaiyenin esası olan kadın, ancak faziletkâr olursa vazifesini ifa edebilir. Herhalde kadın çok yüksek olmalıdır...*”

Özellikle kadınların eğitime önem veren genç cumhuriyetin yine bu konuyla ilgili olarak özel bir hassasiyeti vardır. Atatürk pek çok konuşmasında kadın eğitime dikkat çekmiştir. Hatta kadınların anne olmalarından dolayı yetiştirecekleri evlatların eğitimlerinden bizzat sorumlu oluşları nedeniyle erkeklerden bile daha iyi eğitim almaları gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Kemalist ideoloji kadınların toplumsal yaşama etkin olarak katılmasını hedeflemiş ve bu anlayış, temel öğretim ders kitaplarına yansımıştır. **Cumhuriyetin kurucusu ve önderi Atatürk’ün esas amacı, aktif, haklarına kavuşmuş, başı**

Sibel Irzık-Jale Parla, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 161-178.

⁶⁷ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s. 242.

dik, meslek sahibi, eğitimli bir kadın meydana getirmektir⁶⁸.

Atatürk 31 Ocak 1923 yılında İzmir’de yaptığı bir konuşmada bu düşüncesini şu sözleriyle açıklamaktadır⁶⁹: “Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti lâıkiyle anlaşılır. Milletin kuvvetli bir millet olmaya azmetmiştir. Bugünün levazımından biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerim temindir. Binaenaleyh kadınlarımız da âlim ve mütefennin olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün derecatı tahsilden geçeceklerdir. Sonra kadınlar hayatı içtimaiyede erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin muin ve müzahiri olacaklardır.”

⁶⁸ Firdevs Gümüšoğlu, “Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Roller (1928-1998)” 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berkay

Ancak, toplumun içinde yaşadığı koşullar göz önüne alındığında hedeflenen

kadın tipine az sayıda kadının ulaşabileceği gerçektir. Kız öğrencilerin büyük çoğunluğu yükseköğrenim göremeyecek ve ev kadını olacaktı. Bu nedenle bu büyük çoğunluğa yönelik politikaların da geliştirilmesi gerekiyordu. Bu politikayı

mümkün olduğunca bilgili, inisiyatifli, ev idaresinden sorumlu, üretici kocanın yeniden üretime hazırlanışını eksiksiz sağlayabilen, yurda yararlı, Cumhuriyet ideolojisini benimsemiş çocuklar yetiştirebilecek düzeyde ev kadınları yaratmaktı. Kısacası bir “Cumhuriyet kadını” yaratılmak isteniyordu. “Cumhuriyet kadını” olamayanlar ise “Cumhuriyet ev kadını” olmalıydı⁷⁰.

Ayşe Gul Altınay’ın da ifade ettiği gibi, Kurtuluş Savaşında tek bir kadınlık kimliğinin olmadığı, kadınlara yalnız annelik görevinin verilmediği, bazı kadınlara, yurt savunması da dahil olmak üzere, her türlü kamusal hareket alanının belirli sınırlar çerçevesinde açıldığı, ancak

Hacımirzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 101-128.

⁶⁹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, s. 88.

⁷⁰ Gümüšoğlu, a.g.m., s. 127.

bu sınırların, kadınların cinselliğinin bastırılması yoluyla kontrol altına alındığı görülmektedir. Meltem Ağduk Gevrek ise, Kemalizm'in, kadınlara erkeklerle yasal düzeyde eşitlik sunduğunu, "cahil ve geri kalmış" kadınları becerikli annelere, bilgisi ile eşini toplumsal hayatta en iyi şekilde temsil edecek münevver kadınlara dönüştürdüğünü, ancak kurtarmak ve özgürleştirmek adına yapılanın ise kadınlara ayrı bir yük getirdiğini belirtmektedir. **Milli devleti uygar toplumlarla aynı kulvara sokmak amacıyla öncelikle modernliğin ve Batılılığın simgesi olan "Cumhuriyetin**

asil kızları" ön plana çıkarılmış bir kadınlık modeli olarak yaratılmıştır. Bu kızlardan, hem vatanın hem de kendi ailesinin iffetini korunmaları ve aile ocağının devamını sağlamaları istenmiştir⁷¹.

Sonuç

Osmanlı aydınlarının 19. yüzyıla girilirken Batılılaşma projelerini "tepeden" benimsemelerinden başlayarak, kadın imajı geleneksellik ile çağdaşlık arasındaki tartışmalı sınırdaki tanımlanmaya başlanmıştır. Batılılaşma ve modernleşme, kadının kurtuluşu ile ilişkilendirilmiştir. Kadın meselesi milliyetçi projenin bir parçası olarak, hem Osmanlı hem de Cumhuriyet feminizmine esas rengini veren bir olgu olmuştur. Kadın imajı milliyetçiliği, antienperyalizmi ve kurtuluşu temsil etmiş, geleneksel değerlerin, dinlerin ve milli kültürün özgürlüğünün simgesi olmuştur.

Yapmış olduğum bu çalışmada, Türk modernleşmesinde kadınlarımızın özgürleşme adına aktif bir rol üstlendiklerini ancak bu süreç içinde, kimi zaman ulusun korunup yüceltilecek ikonları haline getirilirken, kimi zaman ise görünmez kılındıklarına, ulusal projenin

⁷¹ Meltem Ağduk Gevrek, "Cumhuriyet'in Asil Kızlarından 90'ların Türk Kızlarına-1990'larda Bir Türk Kızı: Tansu Çiller", *Vatan, Millet, Kadınlar*,

(Der.) A. G. Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 288.

inşasına davet edilen öncü kadınlarımızın, sonrasında istenmeyen ve misafir ilan edilen kadınlar olduklarına bir başkasının gözüyle tanık oldum.

Cumhuriyet'i benimseyip destekleyen, Türk kadınının yükselişi için mücadele veren, ancak Cumhuriyet'in öz evlatları arasına giremeyen; Müslüman kadınların tarihte unutulmuş, gizlenmiş başarılarını ortaya çıkaran **Fatma Aliye**'yi, 21. yüzyılda dahi feministim demeye korkan kadınlar varken, daha 19. yüzyılda kadınlık hukukunu savunmayı feminizm olarak gören "**Yine feminizm daima feminizm!**" diyen **Nimet Cemil**'i, 1908'de, iyi bir eşin feminist olması gerektiğini cesaretle yazan **Makbule Hanımı**, konferanslar düzenleyerek yüzlerce kadını bir araya getiren ve kadınlara haklarını araması yönünde çağrı yapan **Fatma Nesibe Hanımı**, kadınlara eğitim talepleri için çaba sarf eden **Emine Semiye**'yi, kadınların seçme ve seçilme hakları için mücadele eden, Türkiye'deki ilk siyasal partinin kurucusu olan **Nezihe Muhittin**'i, kendi tarihini Türk milletinin tarihi ile özdeş hisseden, Kurtuluş Savaşı denilince ilk akla gelen, ancak sonrasında sürgün edilen **Halide Edib**'i, ve adını anamadığım diğer bütün unutulmuş feminist kadınları burada saygıyla anıyorum.

Kaynakça

ACAR, F., "Türkiye'de İslamcı Hareket ve Kadın, Kadın Dergiler ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Bir İnceleme", 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, (Haz.) Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 79-100.

ADAK, H., "Otobiyografik Benliğin Çok Karakterliliği, Halide Edib'in İlk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet", Kadınlar Dile Düşünce, (Der.) Sibel Irzık-Jale Parla, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 161-178.

ALTINAY, A. G., "Giriş: Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm", Vatan, Millet, Kadınlar, (Der.) A. G. Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 11-28.

ALTINDAL, A., Türkiye'de Kadın, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s. 99.

ARAT, N., Kadın Sorunu, Say Yayınları, İstanbul, 1986.

ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİ 1-III, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006.

BERKTAY, F., "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kurgulanışı". Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Modernleşme ve Batıcılık, Cilt 3, (Ed.) Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 275-285.

-Tarihin Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.

DEMİRDİREK, A., Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışlarının Bir Hikayesi, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

DURAKBAŞA, A., “Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve Münevver Erkekler”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berktaş Hacımırzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 29-50.

GEVREK, M. A., “Cumhuriyet’in Asil Kızlarından 90’ların Türk Kızlarına-1990’larda Bir Türk Kızı: Tansu Çiller”, Vatan, Millet, Kadınlar, (Der.) A. G. Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 280-307.

GÜMÜŞOĞLU, F., “Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Roller (1928-1998)”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berktaş Hacımırzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 101-128.

İŞAT, C., Türk Kadınlar Birliğinde Devlet ve Sınıf İlişkileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, (basılmamış yüksek lisan tezi), Ankara, 2006.

KADIOĞLU, A., “Cinselliğin İnkarı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berktaş Hacımırzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 89-100.

KANDİYOTİ, D., Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar-Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, (Çev.) Aksu Bora, Fevziye

Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.

KILIÇ, Z., “Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, (Der.) A. Berktaş Hacımırzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 347-360.

SANCAR, S., “Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi” Doğu Batı Dergisi, Sayı 29/2, Ankara, 2004, s. 197-211.

SAKTANBER, A., “Kemalist Kadın Hakları Söylemi”, Kemalizm-Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 2, İletişim Yayınları, 2002, s. 323-333.

SEVİM, A. “Medeni Kanunun Kabulüne Dek Türkiye’de Feminizmin Nabzı Atıyor muydu”<http://arsiv.netpano.com/turkiyede-feminizmin-nabzi-atiyor-muydu/> Erişim Tarihi: 11.06.2017

SİRMAN, N., “Kadınların Milliyeti,” Milliyetçilik-Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 4, (Ed.) Tanıl Bora-Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 226-244.

ROWBOTH, S., Kadının Gizlenmiş Tarihi, (Çev.) Nilgün Şarman, Payel Yayınları, İstanbul, 2011.

TEKELİ, Ş., “1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar”, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 15-50.

Eskiçağ Araştırmaları Merkezi'nin 1. Yılına Özel Çekilişle bir kişiye İyi Dilek Tabletli Bilekliği Hediye Ediyoruz. Yapman gereken tek şey;

Facebook Hesabımızı (@ecamdergi) takip etmek, gönderiyi beğenmek ve paylaşmak..

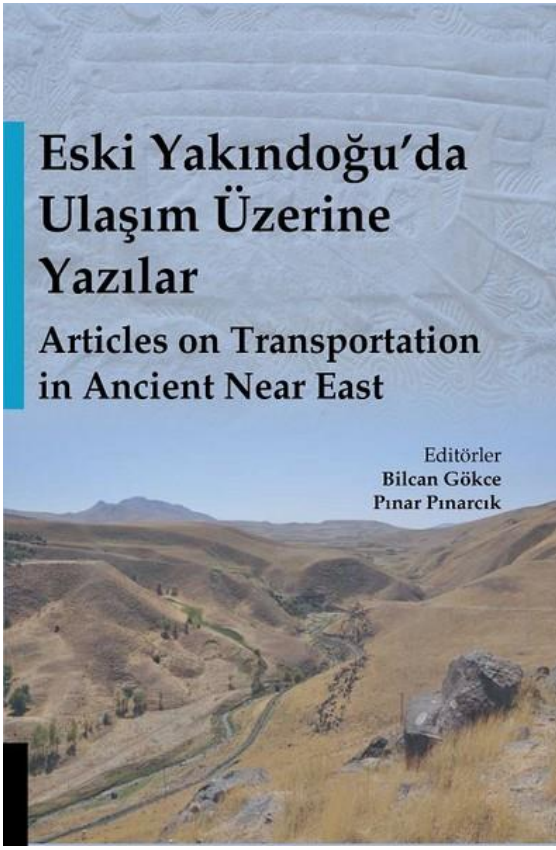
Son Gün 31 Ocak 2019 Saat: 00.00

Ekstra SATIN ALMAK için; Sümerce Atölyesinin İnternet Sitesini Ziyaret et !

Sümerce Atölyesi'nin Dünyası

Sümerce Atölye de çivi yazısıyla yazılmış replika tabletler, yine sümerce, akalca ve asurca metinlerden hazırlanmış çeşitli takıları bulabilirsiniz.

Editörler: Bilcan GÖKÇE - Pınar PINARCIK
Yayınevi: Akademisyen
Kitabevi Basım yılı ve yeri: 2018 /
Ankara

“Eskiçağ Araştırmaları Merkezi Tavsiye Ediyor:

Eskiçağdaki en mühim problematiklerden birini de hiç şüphesiz ki ulaşım sorunu oluşturmaktaydı. Devletlerin ayakta kalmasını sağlayan temel unsurlardan olan ekonomi, askeriye, idarî organizasyon gibi ögeler ancak kusursuz bir ulaşım sistemi ile temin edilebilmektedir.

Günümüz değer yargılarından oldukça farklı olan Eskiçağ insanının hayat algısında, örnek vermek gerekirse kıyılara oranla iç kesimlerde oturanların deniz mahsulleri tüketmesi oldukça güç bir durumdu. Bunun yanında aynı ülke içerisinde üretilen gıda maddelerinin bir bölgeden diğerine nakli oldukça imkân dışıydı çünkü gereken transfer esnasında kullanılacak olan yük hayvanının yol boyunca gerçekleşmesi beklenen tüketimi, taşıma kapasitesini aşabiliyordu.

Bunun yanında yolların durumu dolayısıyla yaklaşık olarak 1 tonu aşkın yükü aynı anda bir arada taşımak imkân ölçüleri dışındaydı. Bu gibi kısıtlamalar çerçevesinde Eskiçağ toplumları, saldırı, savunma, beslenme gibi temel gereksinim yahut zorunluluklar halinde kıvrak çözümler üretmek durumundaydılar.

Ticaretten savaşa, asker naklinden hububat teminine muhtelif süreçlerin, Asur, Hitit, Urartu, Antik Ege Uygarlıkları gibi üzerinde yaşamakta olduğumuz bu kadim coğrafyanın eski sahipleri tarafından nasıl gerçekleştirildiği, uygulanan yöntemler, kullanılan araç-gereçler, güzergahlar, ekstrem örnekler ve daha fazlası, alanında uzman 22 akademisyen tarafından hazırlanmış olan bu yetkin eserde sizleri bekliyor.

Arka Kapaktan: Tarihin en erken dönemlerinden beri ulaşım ile ilgili arkeolojik kalıntılar, yazılı metinler ve görsel veriler mevcuttur. “Eski Yakındoğu’da Ulaşım Üzerine Yazılar/Articles on Transportation in Ancient Near East” adlı çalışmamızda özellikle coğrafyada varlığını bildiğimiz uygarlıklara dair arkeolojik veriler ışığında yol güzergâhları, güzergâhlar üzerindeki konaklama yerleri, köprüler, deniz/kara ulaşımında kullanılan araçlar ve hayvanlar gibi konular alanında uzman yazarlarımız tarafından bilimsel olarak ele alınmıştır. Böylelikle bu konu ile ilgili alandaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

• Ahmet ÜNAL / Hititler Devri Anadolu'sunda Gezmek ve Dolaşmak: Yolculuk, Ticari Geziler, Askeri Seferler ve Ulaşım Aracı Olarak Yollar, Dağlar, Vadiler, Köprüler, Deniz ve Irmaklar

• A. Tuba ÖKSE / Yukarı Kızılırmak Havzasında Orta Çağ Yolları • Hasan BAHAR / Orta Anadolu'da Demirçağı'nda Ulaşım

• Stephan KROLL / Urartu'da At Ahırları • Yusuf KILIÇ - Suzan AKKUŞ MUTLU / Eski Mezopotamya'da Şehirlerin Oluşumunda Yolların Önemi

• Atilla BATMAZ / Urartu Krallığı'nın Kuzey Bölgeleri İle İletişim ve Ulaşım Ağlarına İlişkin Yeni Gözlemler

• Esmâ ÖZ KİRİŞ / Kültepe Metinlerinde Geçen Ulaşım ve Taşıma Araçları

• Hande DUYMUŞ FLORIOTI / Nehir Ulaşımına Dair II. Sargon'a Yazılan Mektuplardan Örnekler • Reyhan KÖRPE / Çöllerin Gemileri: Eski Yakındoğu Ulaşım Tarihinde Develer

• Ayhan YARDİMCİEL / Orta Aras Havzası'nın Anadolu Paydasında Göçebelik, Yollar ve Güzergâhlar

• Barış GÜR / M.Ö. 11. Binyılda Ege Dünyası'nın Kuzey Suriye kıyıları ile ilişkileri: Deniz Ticareti ve Yolculuklar

• Ebru MANDACI / Eski Mezopotamya'da Bir Ulaşım Aracı: Gemi • Okay PEKŞEN / Asur Kral Yıllıklarına Göre Asur Krallarının Anadolu'ya Düzenledikleri Askeri Seferler, Sefer Güzergâhları ve Kentler

• Özden ÜRKMEZ / Mezopotamya-Anadolu-Levant Kavşağında Gurgum/Maraş: Askeri Rotalar, Ticaret Yolları ve Sınır Taşları • Roberto DAN (ISMEO) / Urartu Yol Sistemi ve “Urartu” Yolları Üzerine Bazı Düşünceler

• Serhan ERDOĞAN / Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Işığında Yukarı Fırat Bölgesi'nde Yollar ve Güzergâhlar

• Sırrı TIRYAKİ / Urartu Krallığı'nın Batı Yayılımında Bingöl Güzergâhı

• Sinan KILIÇ / Türkiye'nin Doğusunda Yer Alan Tirişin Platosundaki “Kağrı” (Öküz Arabası) Petroglifi • Esra Kaçmaz LEVENT / Assur Döneminde Nehir Taşımacılığı, Nehir Taşıtları ve Köprüler

KİM KİMDİR KÖŞESİ

Dr. Barış GÜR

14 Haziran 1982 Tarihinde dünyaya gelen bilim insanı, 2004 yılında Ege Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'ndan mezun olmuştur. Araştırmacı, 2010 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Programı'nda, Prof.Dr. Remzi YAĞCI danışmanlığında “YAZILI KAYNAKLAR VE ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞINDA

ANADOLU'DAKİ DENİZ KAVİMLERİ SORUNU” başlıklı Yüksek Lisans çalışmasını tamamlamıştır. 2015 Yılına gelindiğinde yazarın, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Programı'nda, “TUNÇ ÇAĞI'NIN SONUNDAN KLASİK ÇAĞ'A KADAR DOĞU AKDENİZ'DE HELEN

KOLONİZASYONU” başlıklı tezini yine Prof.Dr. Remzi YAĞCI danışmanlığında başarıyla hitama erdirdiğini görmekteyiz. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Müzecilik Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapan akademisyenin,

- “Tunç Çağı’nı Sona Erdiren Halklar : Deniz Kavimleri”
- “Miken Uygarlığı ve Ahhiyawa”

İsimlerini taşıyan, 2012 ve 2014 yıllarında Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından kültür dünyamıza kazandırılmış iki adet kitabı ve Minos, Miken, Hitit, Karia, Antik Ege Uygarlıkları, Kültür Tarihleri ve Kolonizasyon Faaliyetleri üzerine çok sayıda bilimsel makalesi bulunmaktadır.

Bilim dünyasına, akademik camiamıza, dergimize ve üyelerimize her daim ilmi-kültürel desteklerini esirgemeyen değerli hocamıza akademik çalışmalarında ve reel hayatında başarılar dileriz.

16 OCAK MÜZE'DE SELFİE GÜNÜ

Baraj Suları Altında Kalan 12 Antik Şehir

Doğal yollardan dolayı sular altında kalan tarihi şehirleri bir kenara dursun; insan eliyle batırılan şehirler son dönemlerde iyice artış gösteriyor. Türkiye akarsu havzaları bakımında zengin bir ülke. Bu nehirleri hem enerji, hem de tarımsal faaliyetler amacıyla kullanmak için yapılan barajlar sonucu bu yörede bulunan antik kentler sular altında kalmaktadır. Dünya mirası konumunda olabilecek bu tarihi kentler göz göre göre yok edilmektedir. Su altında kalarak yok olan bu şehirler, oldukça fazla turist çekmektedir; filmlere, belgesellere de konu olmaktadır. Şimdi sizlere baraj göllerinin sular altına bıraktığı batık şehirlerden bahsedeceğim.

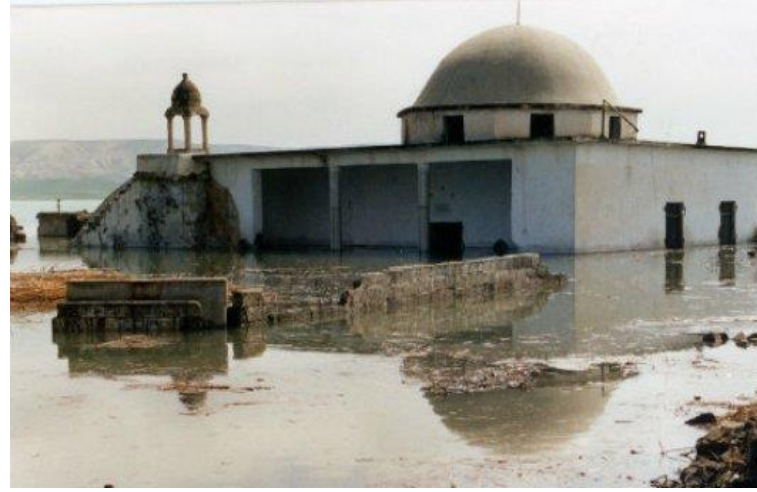
Fırat Nehri Üzerindeki Atatürk Barajı ile Batan Şehirler

Fırat ve Dicle Nehri, Mezopotamya üzerinde akar; Türkiye topraklarını terk ettikten sonra bir sevdalı gibi birleşir; Şatt-ül Arab adını alır ve **Basra Körfezine** boşalır.

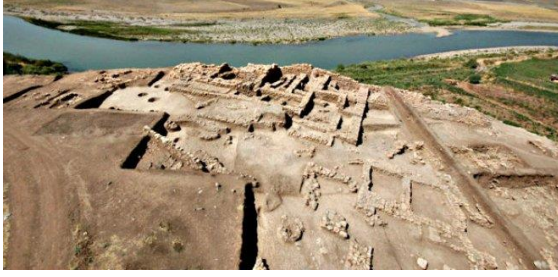
Lidar Höyüğü: Şanlıurfa

Bu höyükte Kalkolitik Çağ olan milattan önce 5500-3200 yılları arasında yerleşimin başladığı düşünülüyor. Höyük, 1979 yılında keşfedilmiş, keşfedilmesiyle birlikte çalışmalar başlatılmıştır ta ki 1987 yılına, Atatürk Baraj Gölünün altında kalana kadar devam edilmiştir. Yapılan çalışmalar sonrasında Asur Oturan Keçi Heykeli, bronz küvet, çeşitli sikkeler ve takılar Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Samsat Kenti: Adıyaman

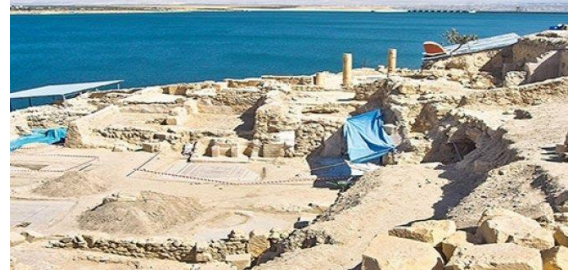
Samsat, Adıyaman'ın bir ilçesidir. Adıyaman Bölgesi Neolitik, Kalkolitik ve Eski Tunç Dönemi'ni işaret eden yerleşim yerlerinden biridir. Samsata Antik Kenti, Samsat Kommegene Krallığı'na başkentlik yapmış bir antik kenttir. Tarihin her evresine tanıklık etmiş bu şehir de maalesef Atatürk Barajının yapımıyla birlikte sular altına gömülmüştür.

Tille Höyük: Adıyaman

Mezopotamya, dünyanın en eski yerleşim yeridir. Çoğu bilim insanına göre Adem buraya indirilmiş, insanlar bu coğrafyada çoğalmıştır. **Tille Höyük**, Karakaya Barajı su toplama alanında kalacak arkeolojik değerleri bulmak amacıyla yapılan yüzey çalışmaları sırasında 1977 yılında bulunmuştur. Bu höyük ile ilgili çalışmalar 1979 yılında başlamıştır. Tille Höyük'te Roma dönemine ait kaya mezarlıklarda bulunmaktadır. Adıyaman Kahta ilçesi Eskitoz Köyü'nün doğusundaki Fırat Nehri vadisinin yamaçları boyunca kayalara oyulmuş pek çok mezar bulunmuştur. Bu kaya mezarlıkları artık Atatürk Barajının altında kalmış durumdadır.

Fırat Nehri Üzerinde Bulunan Birecik Barajı ile Batan Şehirler

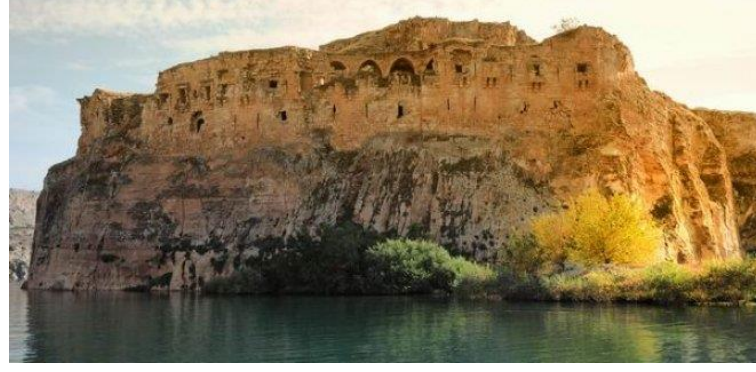

Zeugma Antik Kenti/ Belkıs: Gaziantep

İnsanlığın doğuşu, akarsuların yanı başında var olmuştur. İnsan su olmadan yaşayamaz, su olmadan hayat bulamaz. Acaba gün gelir de kendilerine hayat veren bu bereketli nehirlerin sularında yok olacaklarını düşündüler mi. **Belkıs ya da Zeugma Antik Kent**, Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Belkıs Köyü sınırları içerisinde olup Fırat nehrinin yanı başında bulunur. Bu antik kente bulunan, çarşılar, villalar **Birecik Barajı** Gölü'nün suları altında dır. Gaziantep'e gittiğiniz zaman şehrin batı girişinde **Zeugma Mozaik Müzesi** bulunmaktadır. Bu antik kentte bulunan yapıların hepsi bu müzede sergilenmektedir.

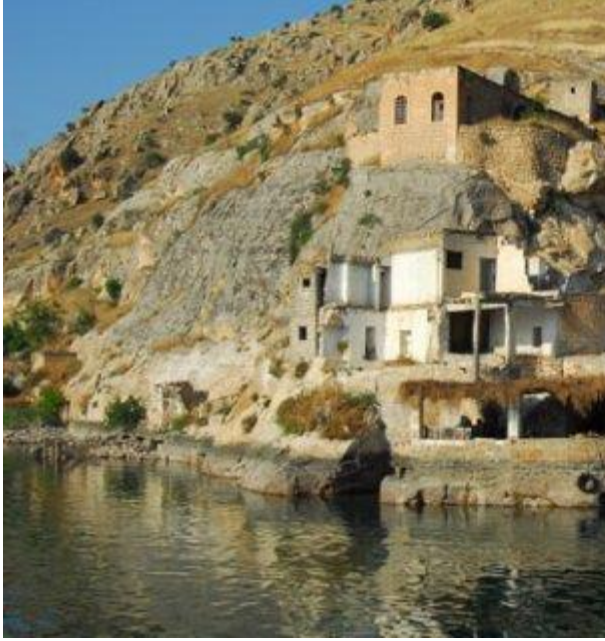
Birecik Barajı ve Karakamış Barajı altında kalacak olan bu tarihi yerleşim **1989** yılında bulunmuştur. Höyüğün Birecik Barajı Gölü suları altında kalacağıının anlaşılmasıyla 4 yıl boyunca kurtarma çalışmaları yapılmıştır.

Rumkale: Gaziantep

Rumkale, Gaziantep'in Nizip ilçesinde bulunuyor. Birecik Baraj Gölü ile bir yarımada halini alan tepede bulunan kale için antik çağlardan günümüze kadar pek çok farklı isim kullanılmış en son Rumkale olarak günümüze gelmiştir. Fırat suları altında kalan **Saklı Cennet** ya da **Kayıp Kent** adıyla anılan bölge, Rum Kale'nin ve Savaşan Köyü'nün olduğu Halfeti bölgesidir. 2000'li yıllarda tamamlanan Birecik Barajı'nın devreye girmesiyle bir çok yerleşim yeri ve antik kent sular altında kalmıştır. Halfeti, bu durumu iyi yöne çekerek günümüzde Güneydoğu'nun merkezi haline gelmiştir. Özellikle **Karagöl** dizisiyle birlikte, milyonlar Halfeti'ye bu güzide kente kilitlenmiştir.

Savaşan Köyü: Şanlıurfa

Şanlıurfa'ya bağlı olan Halfeti'de bulunan Savaşan Köyü, Birecik Barajı suları altında kalan bir yerdir. Çoğumuz bu muhteşem yeri son yıllarda reyting rekorları kıran Karagül dizisinde görmüş olduk. Sular altında kalmadan önce Fırat Nehri karşısında kurulmuş olan bu köyün, taş işlemeli evleri, Arnavut kaldırımli sokakları insanlarda hayranlık uyandıracak cinstendi. Şimdilerde Savaşan Köy'ün en etkileyici manzarası da, ana binası sular altında kalmış olan caminin minaresidir.

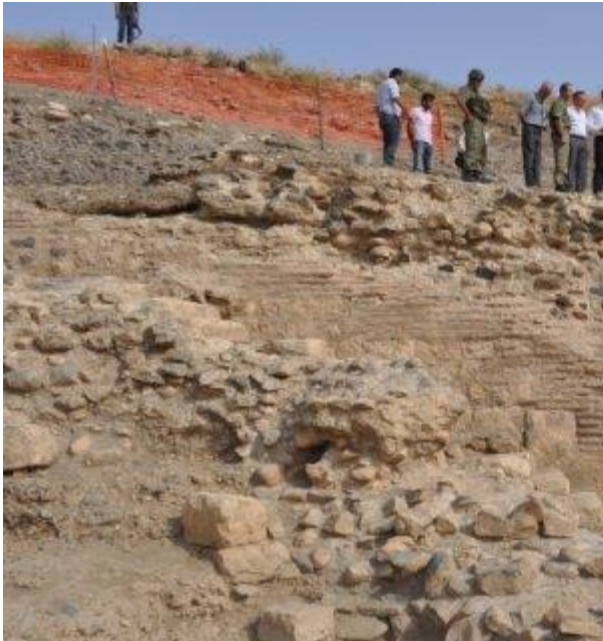
Dicle Üzerinde Bulunan İhsu Barajı ile Batan Şehirler;

Hasankeyf: Batman

Hasankeyf'i uzun uzun “**Hasankeyf Üzerine Ağıt**” adlı yazımda anlatmaya çalıştım. Bu yazıyı okuyarak sular altında kalan her bir şehrin, yapının ne denli iç yakıcı olduğunu anlayabilirsiniz. **Dicle mi daha çok can yaktı, yoksa Fırat mı?** Günah keçisi aramaya gerek yok. **Dicle ve Fırat bir ana sütü kadar masumdur.** Onlar, çağlardır komşuluk etmiş olduğu komşularını sular altında bırakmak ister miydi? Onlar değil, biz insanlar kendi ellerimizle yok ettik. Bakın bakalım Hasankeyf'te neler oluyor. Sadece tarihi kalıntılar, yaşanmışlıklar değil bazı canlı türlerinin nesilleri de yok olacaktır. Hasankeyf bir dünya mirasıdır. Hasankeyf, yok edilmeye mahkum edilmemelidir.

Botan Vadisi; Türbe Höyük- Başur Höyük-
Çattepe Höyük: Siirt

Ilısu Barajı'nın suları altında kalacak olan Botan Vadisi höyüklerinde çalışmalar halen devam etmektedir. Vadide; Türbe Höyük, Başur Höyük, Çattepe Höyüğü, Motit Kalesi de yer almaktadır. 2002 yılında başlanılan kurtarma çalışmaları neredeyse

tamamlanmış durumdadır. Burada 13 yıl süren kazılarda milattan önce **3000** yıllarına ait çok sayıda tarihi esere rastlanmıştır. Ayrıca Başur Höyük'te, **Bronz Çağı'nda** kalma mezarlardaki 5000 yıllık oyun taşları bulunmuştur.

Dicle Nehri Üzerinde Yer Alan Dicle Barajı ile Batman Şehir;

Eğil Antik Kenti: Diyarbakır

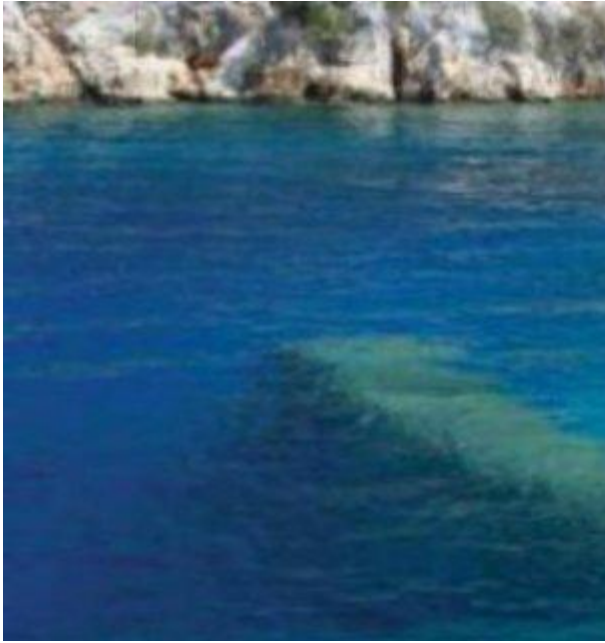

Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde Dicle Barajı altında kalan ve Asurlulara ait olan bu batık şehir içerisinde, mağara evleri, hamam, kral mezarları, ve yaşam alanları sadece öncede çekilmiş fotoğraflarda görülüyor. Haydi o zaman fotoğraflara sığınalım, kağıt parçaları üzerinde tarihimize sahip çıkalım. Eğer bir topraklar üzerinde yaşıyorsak o topraklar üzerinde yaşanan yaşamlara, anılara da sahip çıkmamız gerekiyor. Tabi barajlar önemlidir. Barajlar olmazsa su imkanlarımızı nasıl karşılayacağız değil mi? ama bu durumda hassas davranılması gerekiyor. Baraj yaparken bunun sonucu

oluşacak tahribatların, yok edilişlerin de gözler önüne sermek gerekecek. Ona göre baraj gerekli durumlarda başka bir alana inşa edilmesi sağlanacaktır. Artık Eğil Antik kente ait her şey sular altında.

Seyhan Nehri Üzerinde Yer Alan Seyhan Barajı ile Batan Şehir;

Augusta Antik Kenti: Adana

Augusto, 1955 yılında Seyhan Baraj Gölü'nün altında kalmış olan, Roma İmparatoru Augustos'un karısı Livia Augusta adına Adana'da kurulan antik kenttir. Gaziantep'teki Zeugma Antik Kenti'nde hiç olmazsa bir kısım önemli eserler kurtarılmış ve bugün Gaziantep Zeugma Müzesi'nde sergilenmektedir. Ancak Augusta Antik Kenti için hiçbir çalışma yapılmadan Seyhan Baraj gölünün suları altında bırakılmış, terk edilmiştir.

Bergama Yontalı Deresi Üzerinde Yer Alan Yontalı Barajı ile Batan Şehir;

Allianoi Antik Kenti: İzmir

Allianoi İzmir'in Bergama ilçesinin sınırları içerisinde, Yontalı Baraj Gölü alanının tam ortasında, Paşa Ilıcası civarında yer alan bir antik kenttir. 1998 yılından bu yana Paşa Ilıcası başta olmak üzere baraj gölü alanı içinde kalan yerde kurtarma çalışmaları devam etmektedir. Her daim yapılan bu kurtarma çalışmaları sekteye uğraması halinde Allianoi Antik Kenti tamamen sular altında kalacaktır.

KAYNAK: GÜNCEL MANŞET

“60 Yaşından Sonra Arkeolog Olmak”

Antik şehirleri daha bilinçli gezmek için 3 yıl önce arkeoloji okumaya başlayan 63 yaşındaki emekli öğretmen Aynur Kaçıra, Yumuktepe Höyüğü'ndeki kazılarda stajyerlik yapıyor.

Mersin'de yaşayan ve gittiği antik şehirleri daha bilinçli gezmek için 3 yıl önce arkeoloji okumaya başlayan 63 yaşındaki emekli öğretmen Aynur Kaçıra, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olarak öne çıkan Yumuktepe Höyüğü'ndeki kazılarda stajyerlik yapıyor.

Kahramanmaraş'ta öğretmenliğe başlayan ve 45 yıl sonra emekli olan Aynur Kaçıra, emekliliğinde birçok geziye katılıp tarihi ve turistik yerleri gezmeye başladı.

Gezilerde gördüğü eserler hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmak isteyen Kaçıra, 60 yaşında arkeoloji okumaya karar verip, üniversite sınavına girdi.

Sınavda iyi bir puan aldıktan sonra tek tercih olarak Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümünü seçen Kaçıra, ilk yıl okuldaki başarısının ardından üst sınıfın da derslerini almaya başladı.

Bu yıl son sınıfı okuyacak olan ve 4 yıllık okulu 3 yılda bitirme başarısı göstermeyi hedefleyen Kaçıra, zorunlu olmamasına rağmen, 20'li yaşlardaki 2 sınıf arkadaşıyla milattan önce 7 binli yıllara uzanan geçmişiyle dikkati çeken Mersin'deki Yumuktepe Höyüğü'nde staj yapıyor.

Aynur Kaçıra, AA muhabirine yaptığı açıklamada, yıllarca öğrencilere eğitim verdikten sonra kendisinin öğrenci olduğunu söyledi.

Bilinçli bir gezgin olmayı istediğini aktaran Kaçıra, "Bilerek gezmek istedim. Onun için arkeoloji okumaya karar verdim. Tek tercihim arkeolojydi ve kazandım." dedi.

Kaçıra, evli olduğunu, 2 çocuğu, 1 torunu bulunduğunu belirterek, "Torunum beni her gün arıyor. 'Kazıda ne buldun?' diyor. Daha 1-2 seramik parçası buldum deyince de 'Anneanne heykel buldun mu?' diyor. Benim mitolojik konular anlatmamı çok seviyor." ifadelerini kullandı.

Arkeoloji öğrencilerinin kazılara katılması gerektiğini ifade eden Kaçıra, şunları dile getirdi:

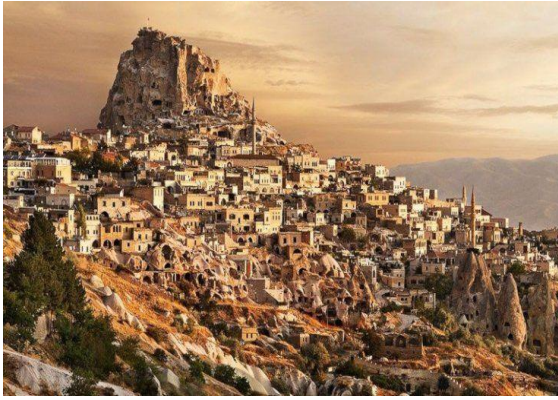
"Ben daha önce izleme kazılarına katılmıştım. Şimdi burada stajımı yapıyorum. Bana 'Ne işin var bu saatten sonra' diyenler de oldu, 'İyi olmuş' diyenler de oldu. Kazı ekibi de şaşkın. Öğrenci muamelesi mi yapsınlar, teyze mi desinler bilemediler ama alıştılar. 63 yaşında stajımı Yumuktepe'de yapıyorum. Bu benim ilk kazı deneyimim."

Kaçıra, sınıf arkadaşlarının da okula başladığı ilk zamanlar durumunu yadırgadıklarını ancak zamanla alışıp birlikte etkinlikler yapmaya başladıklarını sözlerine ekledi. KAYNAK: AA

National Geographic'e göre ölmeden önce görülmesi gereken 6 yer!

Dünyanın en ünlü coğrafya ve keşif kuruluşu National Geographic Ölmeden Önce Görülmesi Gereken Yerler adlı kitabında Türkiye'den 6 kültür ve doğa mirasını listesine aldı.

Kitapta yer alan Ayasofya "Belki de inşa edilmiş en mükemmel bina" Mardin ise "Artuklu mirası" diye sunuldu.

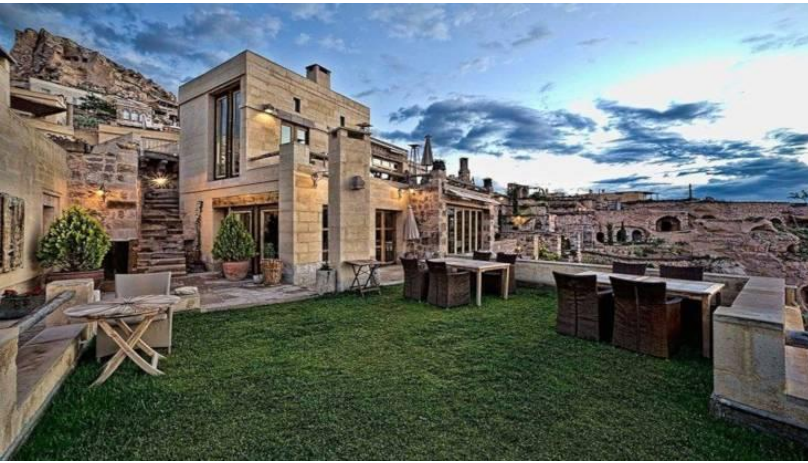
Seyahat uzmanları ve fotoğrafçıların hazırladığı kitapta, Ayasofya iki, Mardin ise üç fotoğrafla tanıtıldı.

Dünyanın en eski mekanları bölümünde Göbeklitepe, Dağ Manastırları bölümünde Trabzon Sümela Manastırı, Muhteşem Oteller kısmında Argos ve Kapadokya, Büyük Pazarlar kısmında ise Mısır Çarşısı anlatıldı.

Dan Westergren'in direktörlüğünde hazırlanan kitapta Ayasofya için "Belki de inşa edilmiş en mükemmel bina" ifadeleri yer aldı.

Mardin içinse "Ortodoks manastırları ve Artuklu mirası. Baş döndürücü Mardin, Suriye çölüne yukarıdan bakan parlak taç gibi bir tepede yer alır. Hamamları Artuklu döneminde yapılmış olup, Anadolu'nun en eski hamamlarıdır. Sıcak suyun keyfini çıkarmak için çok ideal bir yerdir" ifadeleri kullanıldı.

Kitapta yer alan dünya çapında bilinen ve bilinmeyen doğal ve insan yapımı 225 yerin arasındaki Göbeklitepe için "İnşası milattan önce 10 bin yılına uzanan Göbeklitepe'nin egzotik bitki ve hayvan resimlerini oyulduğu dikili taşlarla en eski tapınak olduğu düşünülmektedir. Çevrede antik insan figürleri bulunmuştur" şeklinde bilgi verildi.

Türkiye'den 6 önerinin yer aldığı kitapta "Hawaii'nin nefes kesen, 120 katlı bina yüksekliğindeki Hi'ilawe Şelalesi'nden NASA'nın gelecekteki Mars görevinin simülasyonunu yaptığı araziye kadar doğanın en harika manzaraları ile medeniyetin en büyük başarılarını deneyimleyin" deniyor. (Kaynak: National Geographic)

“ESKİÇAĞ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ 1 YAŞINDA”

4 Ocak 2018’ de kurulan Eskiçağ Araştırmaları Merkezi 1 yaşına girdi. Eskiçağ Tarihi ve alt dallarıyla ilgili yayın yapan merkezimiz hiçbir kurum ve kuruluştan destek almadan çalışmalarını sürdürmektedir.

“Bağımız bir araştırma merkezi ve dergidir. “

Basılı Hale Gelmek İçin;

Nisan 2018 itibariyle başladığımız dergi yayınınızın birinci yılında basılı olarak okuyucuyla buluşmayı arzu ediyoruz.

Bu süreçte gerek “REKLAM” gerekse “SPONSORLUK” çalışması yürütmekteyiz. Siz de destek olmak isterseniz;

ecadergisi@gmail.com adresinden ulaşabilirsiniz...

YILBAŞI'NIN NOEL'LE İLGİSİ VAR MI? KUTLAYALIM MI, KUTLAMAYALIM MI?

Türkiye’de her Yılbaşı öncesinde yapılan bir tartışma var: Yılbaşı’nı kutlayalım mı, kutlamayalım mı? Bunun nedeni, elbette, çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede Yılbaşı’nın Noel’le karıştırılarak bir Hristiyan geleneği gibi görülmesi.

Noel; Hristiyan Dünyası’nda, çoğunlukla 25 Aralık’ta kutlanan, Hz. İsa’nın doğum günüdür. Kutlamalar „Kutsal Akşam“ ya da „Kutsal Gece“ denilen 24 Aralık akşamında başlar ve 26 Aralık akşamına dek sürer. Ermeni Kilisesi gibi bazı Doğu Ortodoks kiliseleri 6 Ocak’ı Noel olarak kabul ederler. Noel, Hristiyanlar’ın kiliselerde ayinlerle ve aile içinde „huşu“ içinde kutladıkları, öyle gürültü-patırdı yapılmayan, „en kutsal bayramı“dır, diyebiliriz. Hristiyan vatandaşlarımızın bu bayramına Hristiyan olmayan vatandaşlarımızın saygı duyduğuna hiç şüphem yok elbette bu arada. Noel’in dünyada Hristiyan olmayanlar tarafından da geliştirilmiş, „hediye alıp-verme“ üzerinde yoğunlaştırılmış bir başka versiyonu da var tabi. Bu hediye alıp-verme konusu ve bununla bağlantılı olan „Noel Baba“ (Aziz Nikolaos) ise, 19. Yüzyılda Amerika’da çıkmış ve dünyaya yayılmış, Aziz Nikolaos’un ticari bir görünümünden başka bir şey değildir.

Yılbaşı ise, Noel’den çok farklı. Hikaye Antik Roma’yla ilgili:

Roma’da yıl, önceleri, Bahar’ın başlangıcı sayılan 1 Martius’ta (Mart) başlıyor ve devletin 1 yıllığına en yüksek mülkî ve askerî amirleri olarak seçilen iki konsül bu günde görev başı yapıyorlardı. M.ö. 154 yılı Aralık ayında, bir Roma eyaleti olan İspanya’da isyan çıktı. İsyanı bastırmakla görevli ordunun başında M.ö. 154 yılı için seçilmiş ve halen görev başında olan konsüllerin bulunması gerekiyordu elbette. Fakat bu iki konsülün görev sürelerinin bitmesine 2 aydan biraz fazla kalmıştı. Bir sonraki yıl olan M.ö. 153 yılı (M.ö olduğu için geriye doğru saymamız gerekiyor) için önceden seçilmiş yeni konsül çifti 1 Mart’ta göreve başlamak zorundaydı çünkü. Roma Senatosu işbaşındaki konsüllerin görev sürelerinden çok az bir bölümün geriye kaldığını dikkate alarak ve bu nedenle İspanya’daki isyanı bastırmak için gönderilecek orduda ortaya çıkacak, komutada değişikliğin yaratacağı sorunu önlemek için; M.ö. 154 yılı Aralık ayında halen görev başında bulunan konsülleri değil de, 1 Mart’ta 153’te göreve başlayacak olan yeni konsülleri görevlendirdi. Bu olayın üzerinden 1 yıl geçti. Yine Aralık ayına gelindiğinde Roma Senatosu ikinci bir karar verdi: Roma’da yeni Yılbaşı bundan böyle 1 Ianuarius (Ocak) olacaktı. Böylece M.ö. 154 yılı 10 ay sürmüş ve bir sonraki yıl olan M.ö. 153 yılı 1 Ocak’ta başlatılmış oldu.

Roma Takvimi’ndeki „eski Yılbaşı“ 1 Mart; Osmanlı devletinde de 1678’den sonra maliye işlemlerinde kullanılmaya başlamış; 1 Mart malî yılın başlangıcı sayılmıştır („Rumî Takvim”). Türkiye’de Cumhuriyetin ilânından sonra “Miladî Takvim”in kullanılmaya başlamasıyla

yalnızca malî yılbaşı 1 Mart olarak kalmış; bu uygulamaya 1982’de son verilerek, malî yılbaşının da 1983’ten başlayarak 1 Ocak olması kabul edilmiştir (bu nedenle Türkiye’deki 1982 Yılı bütçesi, Roma’daki düzenlemeye benzer biçimde, 10 aylık bağlanmıştır).

Yani, 1 Ocak’ın bugün de Yeni Yıl’ın ilk günü olması, sadece, Roma Takvimi’nde bir vakitler yapılmış bir düzenlemeyle ilgilidir ve bu düzenlemeden 153 sene sonra doğacak olan Hz. İsa’nın doğumuyla (Noel) hiçbir ilgisi yoktur. 1 Ocak, ayrıca, sadece bir ayın ilk günü olmasının dışında hiçbir mevsimsel özellik taşımayan, kışın ortasında sıradan bir gündür. Toplumumuzda Noel’le ilişkilendirilmesinin nedeni, Hz. İsa’nın tesadüfen 1 Ocak’a yakın bir tarihte doğduğunun kabul edilmesidir.

Bu nedenle, Yılbaşı kutlamalarının herhangi bir kişinin „doğum günü“ kutlamasından hiçbir farkı yoktur. Nihayet, her yeni yıl herkes için yeni bir doğum gününün olduğu bir yıldır. Yılbaşını herkes istediği bir biçimde kutlayabilir ya da buna gerek görmeyebilir (doğum gününü de herkes kutlamaz). Ama, kutlayanları „Hristiyan adeti“ni uygulamakla suçlamak; bunu protesto etmek için bazı televizyon kanallarının - 31 Aralık günü dinî bir gün olmasa da - dinî yayına ağırlık vermelerinin akla uygun hiçbir tarafı yoktur. Bu olsa olsa bilgisizlikle ilgilidir.

Prof. Dr. Bülent İPLİKÇİOĞLU

